

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут електроенергетики
Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеня магістра
(бакалавра, магістра)

студентки Сухорученко Ангеліни Василівни
академічної групи 035м-24з-1
спеціальності 035 Філологія
за освітньо-професійною програмою «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська» на тему «ЛОКАЛІЗАЦІЯ
ГУМОРУ В КІНЕМАТОГРАФІЇ: МЕТОДИ ТА СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ».
«LOCALISATION OF HUMOUR IN CINEMA: TRANSLATION METHODS
AND STRATEGIES».

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Савіна Ю.О.	95	Відмінно	

Рецензент	К.філол.н., доц. Павленко Л.В.	95	Відмінно	
-----------	-----------------------------------	----	----------	--

Нормоконтролер	К.філол.н., доц. Введенська Т.Ю.	95	Відмінно	
----------------	--	----	----------	--

Дніпро
2025

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри перекладу

Висоцька Т.М.

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

ступеня магістра

(бакалавра, магістра)

студентці Сухорученко Ангеліні Василівні академічної групи 035м-24з-1

Напрямок 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

на тему «ЛОКАЛІЗАЦІЯ ГУМОРУ В КІНЕМАТОГРАФІЇ: МЕТОДИ ТА СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ»

«LOCALISATION OF HUMOUR IN CINEMA: TRANSLATION METHODS AND STRATEGIES»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» №1164/с від 13.10.2025р.

Розділ	Зміст	Термін виконання
1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРУ В КІНЕМАТОГРАФІЇ	13.10.25
2	ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ГУМОРУ	07.11.2025
3	АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА ПРИКЛАДІ СЕРІАЛУ FRIENDS	30.11.2025

Завдання видав

_____ (підпис керівника)

Савіна Ю.О.

(ініціали, прізвище)

Дата видачі 05.06.25

Дата подання до екзаменаційної комісії 15.12.25

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис студента)

Сухорученко А.В.

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 79 с., 54 джерела.

Об'єкт дослідження: процес локалізації гумору в кінематографії.

Предмет дослідження: методи та стратегії перекладу гумористичних елементів у процесі локалізації аудіовізуальних продуктів.

Мета кваліфікаційної роботи: комплексний аналіз методів і стратегій перекладу гумору в кінематографії з акцентом на процесі локалізації, а також виявлення найбільш ефективних підходів для збереження комічного ефекту у сприйнятті іншомовної аудиторії.

Методи дослідження: методи контрастивного аналізу (зіставлення оригіналу та перекладу), описовий метод, елементи дискурсивного аналізу, а також методи кількісного та якісного аналізу для визначення успішності перекладацьких рішень.

У теоретичній частині досліджуються культурна й когнітивна зумовленість гумору, його роль у художньому та кінематографічному дискурсі, а також труднощі перекладу гумору через мовні й культурні бар'єри; розкривається поняття локалізації як форми перекладу, орієнтованої на глибоку культурну та прагматичну адаптацію продукту для цільової аудиторії.

У практичній частині розглядається переклад гумористичних елементів серіалу *Friends*, аналізуються методи відтворення мовної гри, культурних алюзій та прагматичного ефекту жартів в українському дубляжі та субтитрах. Окрему увагу приділено визначенню перекладацьких стратегій — адаптації, заміщення, калькування та компенсації — а також оцінці їх ефективності у різних типах гумору. Для ширшого контексту залучаються приклади з фільмів *Austin Powers*, *Shrek 2*, *Deadpool*, *Men in Black*, *The Simpsons*, *Guardians of the Galaxy* та ін., що дозволяє порівняти особливості трансформацій у різних жанрах. На основі аналізу демонструється, як перекладач поєднує різні прийоми для збереження комічного ефекту та характерів персонажів серіалу.

Теоретична новизна роботи полягає у дослідженні гумору як культурного феномена, його природи та класифікації з позицій когнітивного, культурного й комунікативного підходів, що дозволяє по-новому осмислити його функції в художньому та кінематографічному дискурсі. У роботі здійснено теоретичне обґрунтування специфіки гумору як контекстуально зумовленого явища, складного для перекладу через культурні алюзії, мовну гру та подвійність значень.

Практичне значення роботи полягає в тому, що воно пропонує комплексний аналіз стратегій перекладу гумору як у серіалі *Friends*, так і в популярних кінострічках різних жанрів. Такий підхід дозволяє не лише ідентифікувати найефективніші трансформації, а й показати їхню адаптивність у різних стилістичних та культурних контекстах.

Ключові слова: ПЕРЕКЛАД, ЛОКАЛІЗАЦІЯ, АНАЛІЗ, ГУМОР, КІНЕМАТОГРАФІЯ, МЕТОД, СТРАТЕГІЯ.

SUMMARY

Diploma paper: 79 p., 54 sources.

The object of research: the process of humor localization in cinematography.

The subject of research: methods and strategies of translating humorous elements in the localization of audiovisual products.

Purpose of the work: a comprehensive analysis of methods and strategies for translating humor in cinematography with an emphasis on the localization process, as well as identifying the most effective approaches for preserving the comedic effect for a foreign-language audience.

Research methods: contrastive analysis (comparison of original and translation), descriptive method, elements of discourse analysis, as well as quantitative and qualitative methods for assessing the success of translation solutions.

The theoretical part examines the cultural and cognitive nature of humor, its role in artistic and cinematic discourse, as well as the challenges of humor translation caused by linguistic and cultural barriers. It also explores the concept of localization as a form of translation aimed at deep cultural and pragmatic adaptation of a product for the target audience.

The practical part analyses the translation of humorous elements in the TV series *Friends*, focusing on the methods used to recreate wordplay, cultural allusions, and the pragmatic effect of jokes in Ukrainian dubbing and subtitles. Special attention is given to identifying translation strategies—adaptation, substitution, calque, and compensation—and evaluating their effectiveness across different types of humor. To provide a broader context, examples from *Austin Powers*, *Shrek 2*, *Deadpool*, *Men in Black*, *The Simpsons*, and *Guardians of the Galaxy* are also considered, allowing for comparison of transformation patterns across various genres. The analysis demonstrates how the translator combines different techniques to preserve the comedic effect and character traits of the series' protagonists.

The scientific novelty of the work lies in examining humor as a cultural phenomenon—its nature and classification from cognitive, cultural, and communicative perspectives—which enables a new understanding of its functions in literary and cinematic discourse. The paper provides a theoretical justification of the specificity of humor as a context-dependent phenomenon that is difficult to translate due to cultural allusions, wordplay, and semantic ambiguity.

The practical value lies in offering a comprehensive analysis of humor translation strategies in both *Friends* and popular films of various genres. This approach makes it possible not only to identify the most effective transformations but also to demonstrate their adaptability across different stylistic and cultural contexts.

Keywords: TRANSLATION, LOCALIZATION, ANALYSIS, HUMOR, CINEMATOGRAPHY, METHOD, STRATEGY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРУ В КІНЕМАТОГРАФІЇ.....	8
1.1. Поняття гумору: класифікація, природа та функції в художньому дискурсі.....	8
1.2. Локалізація як форма перекладу: визначення, мета та сфера застосування.....	13
1.3. Проблеми перекладу гумористичних елементів: культурна специфіка, мовна гра, інтертекстуальність.....	18
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2 ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ГУМОРУ.....	26
2.1. Основні стратегії та методи: транслітерація, адаптація, калькування, заміщення.....	26
2.2. Типові перекладацькі трансформації при відтворенні гумору..	31
2.3. Роль субтитрування, дубляжу та озвучування у збереженні комічного ефекту.....	37
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА ПРИКЛАДІ СЕРІАЛУ FRIENDS.....	46
3.1. Методика аналізу та обґрунтування вибору матеріалу.....	46
3.2. Випадки успішної локалізації гумору.....	49
3.3. Проблемні моменти перекладу гумору: аналіз невдалих або суперечливих перекладацьких рішень.....	54
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Постановка проблеми. Переклад аудіовізуальних продуктів посідає особливе місце у сучасній перекладознавчій науці, оскільки кінематографія стала важливою частиною глобальної культурної комунікації. Фільми та серіали швидко поширюються світом і формують нові культурні контексти, а завдяки перекладу вони стають доступними для мільйонів глядачів. Проте саме гумор, який виступає одним із найефективніших інструментів емоційного впливу, є надзвичайно складним для адекватного відтворення. Він базується на грі слів, соціальних алюзіях, історичних реаліях, специфічних культурних кодах, які часто не мають прямого відповідника у мові перекладу.

У ситуації, коли гумористичні елементи втрачають свою функцію внаслідок буквального перекладу, глядач позбавляється можливості повною мірою зрозуміти задум авторів. У таких випадках відбувається зміщення смислових акцентів, що ускладнює сприйняття емоційної та комунікативної структури жарту. Це не лише знижує естетичну цінність кінематографічного твору, а й викривлює сприйняття культурних відмінностей, закладених у ньому. Саме тому питання локалізації гумору набуває особливої актуальності: перекладачеві доводиться балансувати між точністю та адаптацією, шукаючи оптимальні стратегії для збереження комічного ефекту.

Отже, проблема дослідження полягає у виявленні найбільш ефективних методів та стратегій локалізації гумору, які дозволяють не лише передати зміст, а й забезпечити адекватну реакцію іншомовної аудиторії. Це завдання поєднує у собі лінгвістичний, культурологічний та прагматичний виміри, що робить його міждисциплінарним і складним для перекладацької практики.

Актуальність і новизна теми. Актуальність теми обумовлена тим, що кінематографія є одним із головних каналів міжкультурної взаємодії у XXI столітті. Сучасні аудиторії дедалі більше цінують автентичність та емоційність сприйнятого контенту, і саме гумор виступає ключовим чинником, який

формує відчуття «причетності» до культурного простору іншої країни. Невдала локалізація гумору призводить до відчуження, втрати інтересу та навіть непорозуміння між культурними середовищами. Успішна ж локалізація не лише забезпечує позитивне враження глядачів, а й сприяє популяризації іншомовного продукту на світовому ринку.

Крім того, тема має наукову новизну, оскільки вона поєднує два важливі аспекти: дослідження гумору як культурного феномена та аналіз перекладацьких стратегій у сфері аудіовізуального перекладу. Якщо теоретичні основи гумору і його класифікації вже достатньо вивчені у працях психологів, культурологів і лінгвістів, то питання конкретних механізмів його локалізації в кіно залишаються недостатньо розробленими. Особливої уваги заслуговує порівняння різних перекладацьких практик – субтитрування, дубляжу та озвучування – у контексті їхнього впливу на збереження гумористичного ефекту.

Таким чином, новизна цієї роботи полягає у спробі комплексного підходу до проблеми локалізації гумору: поєднання теоретичного аналізу та практичного дослідження на матеріалі популярного серіалу *Friends*. Це дозволяє не лише розкрити загальні закономірності, а й показати конкретні приклади успішних і проблемних перекладацьких рішень, що робить дослідження цінним як з наукового, так і з практичного погляду.

Ступінь розробленості теми. Тема перекладу гумору досліджувалася у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких слід відзначити роботи О. Бабак, О. Бенедиктової, Н. Бідасюк, О. Гордієнко, Дж. Кетфорда, Л. Венуті, С. Баснетт, а також сучасних дослідників аудіовізуального перекладу (Д. Діаза-Сінтіаса, Ф. Шрайнер та ін.). У їхніх працях простежується спільна тенденція до розширення підходів до аналізу гумору, що враховують не лише лінгвістичні, а й культурні, прагматичні та когнітивні чинники. Проте більшість наукових досліджень зосереджуються на загальних теоретичних засадах або на окремих аспектах перекладу, тоді як

проблема саме локалізації гумору в кінематографії розкрита недостатньо повно. Це робить обрану тему перспективною та значущою для подальших наукових розвідок.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз методів і стратегій перекладу гумору в кінематографії з акцентом на процесі локалізації, а також виявлення найбільш ефективних підходів для збереження комічного ефекту у сприйнятті іншомовної аудиторії.

Відповідно до поставленої мети, у роботі вирішуються **такі завдання**:

- з'ясувати сутність поняття гумору, його природу, функції та класифікацію у художньому дискурсі;
- визначити поняття локалізації як форми перекладу, її мету та сферу застосування;
- дослідити основні проблеми перекладу гумористичних елементів, зокрема мовну гру, культурну специфіку та інтертекстуальність;
- проаналізувати перекладацькі стратегії та методи локалізації гумору;
- окреслити типові трансформації при відтворенні комічного ефекту;
- виявити роль субтитрування, дубляжу та озвучування у забезпеченні гумористичного впливу;
- здійснити аналіз перекладу гумору на прикладі серіалу *Friends*, визначити вдалі та проблемні випадки локалізації.

Об'єктом дослідження є процес локалізації гумору в кінематографії.

Предметом дослідження є методи та стратегії перекладу гумористичних елементів у процесі локалізації аудіовізуальних продуктів.

Методологія дослідження. У роботі застосовуються методи контрастивного аналізу (зіставлення оригіналу та перекладу), описовий метод, елементи дискурсивного аналізу, а також методи кількісного та якісного аналізу для визначення успішності перекладацьких рішень.

Практичні матеріали. Емпіричною базою дослідження є англомовний серіал Friends та його український переклад (субтитри, дубляж, озвучування), що дозволяє простежити специфіку локалізації гумору у реальному перекладацькому процесі.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 79 сторінок.

Апробація результатів досліджень роботи відбулась 24 жовтня 2025 року на III Міжнародній науково-практичній конференції для студентів та молодих учених «НАУКА В ЕПОХУ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН: РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК». Матеріали конференції були викладені в електронному виданні.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРУ В КІНЕМАТОГРАФІЇ

1.1. Поняття гумору: класифікація, природа та функції в художньому дискурсі

Гумор є однією з найдавніших форм людського самовираження, яка супроводжує людство протягом усієї історії його існування. Універсальність цього феномену пояснюється його глибоким корінням у когнітивних і соціальних процесах. Сміх та дотепність були відомі ще у первісних суспільствах, де вони відігравали роль інструментів згуртування та психологічного розвантаження. Вже на цьому етапі можна було спостерігати, що гумор здатен виконувати не лише розважальну, а й важливу комунікативну та адаптивну функції.

Б. Думченко та І. Змійова вказують, що звернення до античної традиції дозволяє зрозуміти, що гумор із самого початку усвідомлювався як явище з культурним і філософським підтекстом. Аристотель у «Поетиці» пов'язував комічне з недосконалістю, яка викликає сміх, але не страждання. Цицерон і Квінтіліан розглядали гумор як частину риторики, наголошуючи, що жарт може бути потужним засобом впливу на слухача. Таким чином, ще у стародавні часи гумор почали трактувати як інструмент переконання, виховання та естетичного впливу [14, 203].

Середньовічна культура довгий час відносилася до сміху з підозрою, вбачаючи у ньому прояв гріха чи легковажності. Проте навіть у цей період комічне мало місце, зокрема у формі карнавалів, народних вистав і сатиричних творів, які дозволяли людям тимчасово вийти за межі суворих релігійних ієрархій.

Як зазначає З. Громова, в епоху Відродження комічне почало відігравати важливу естетичну роль у літературі та театрі. Воно стало засобом не лише сатиричного зображення суспільства, а й художнього експерименту. Твори

Рабле чи Шекспіра свідчать, що гумор почав поєднувати високе та низьке, серйозне та ігрове, створюючи багаторівневий художній ефект. У цей час гумор набуває більшої свободи, а його художні можливості значно розширюються [11, 31].

У XIX–XX століттях формуються основні наукові теорії гумору. Кант і Шопенгауер акцентували на ідеї «невідповідності», вбачаючи у ній джерело сміху. З. Фрейд трактував гумор як форму психологічного вивільнення, що дозволяє підсвідомим потягам проявлятися у соціально прийнятній формі. Анрі Бергсон, своєю чергою, розглядав сміх як реакцію на «механічне, накладене на живе», тобто як спосіб суспільства регулювати поведінку індивідів. Ці підходи заклали підґрунтя для сучасних досліджень гумору.

Сучасна гуманітаристика, на думку В. Кузєбної, підкреслює багатовимірність гумору. Його не можна розглядати лише як мовне явище чи психологічний феномен. Гумор має когнітивну природу, адже передбачає складні ментальні операції, що пов'язані з розпізнаванням протиріч і подвійних смислів. Він також має культурний вимір, оскільки ґрунтується на спільних знаннях та уявленнях, властивих певній спільноті. Нарешті, гумор завжди виконує комунікативну функцію, адже потребує взаємодії між автором та реципієнтом [27, 189].

Особливістю гумору є його контекстуальність. Один і той самий жарт може бути зрозумілим і смішним у певній культурі, але абсолютно втратити свій ефект в іншій. Це пояснюється тим, що гумор часто спирається на фонові знання, стереотипи, культурні алюзії та мовні особливості. Для перекладу це створює серйозні труднощі, адже перекладач має знайти способи компенсувати культурні відмінності.

І. Ущаповська та Є. Черниш підкреслюють, що у художньому дискурсі гумор виконує низку важливих функцій. Він не лише створює атмосферу легкості та розваги, а й допомагає розкривати характери персонажів, підкреслювати їхні риси та взаємовідносини. Завдяки гумору автор може

показати абсурдність певних ситуацій або виявити приховані протиріччя суспільного життя. Таким чином, гумор є важливим засобом організації художнього тексту [43, 55].

Природа гумору полягає у його здатності поєднувати серйозне і несуттєве, раціональне і парадоксальне. Жарт зазвичай ґрунтується на несподіваному повороті, який руйнує очікування реципієнта. Саме ця непередбачуваність і викликає сміх. Однак для того, щоб гумор спрацював, необхідна активна участь інтерпретатора, його готовність вловити прихований сенс.

Важливим елементом природи гумору, як вказує Т. Перванчук, є його подвійність. З одного боку, він простий і зрозумілий на інтуїтивному рівні, з іншого – вимагає високого рівня когнітивної активності. Людина, яка сміється над жартом, демонструє свою здатність до швидкого мислення, асоціацій та гри зі смислами. Цим гумор відрізняється від інших форм емоційного впливу [36, 124].

Класифікація гумору у науковій літературі є досить різноманітною. Найбільш поширеним є поділ на мовний та ситуаційний гумор. Перший базується на грі слів, каламбурах, двозначностях, тоді як другий виникає із самих подій, поведінки персонажів чи сюжетних колізій. Ці два види часто поєднуються, створюючи комплексний комічний ефект.

Існує також класифікація за інтенсивністю та спрямованістю. Іронія є легкою формою гумору, яка ґрунтується на прихованій подвійності значення. Сатира є більш різкою, вона викриває соціальні чи політичні вади. Пародія створює комічний ефект через імітацію, а гротеск – через перебільшення й поєднання несумісного. Кожна з цих форм має свої художні можливості [2, 140].

Особливе місце у класифікації займає абсурдний гумор. Він руйнує звичні логічні зв'язки та створює відчуття ірраціональності. У літературі та кінематографі абсурдний гумор використовується для зображення хаотичності

світу або підкреслення безглуздості певних соціальних явищ. Він є одним із найскладніших для перекладу, адже базується на культурних і логічних очікуваннях аудиторії.

Не менш важливим є чорний гумор, який звертається до табуйованих або трагічних тем. Він може здаватися провокативним, але водночас виконує важливу психологічну функцію – допомагає людині подолати страх перед неминучим, зокрема перед смертю. У художньому дискурсі чорний гумор часто використовується як засіб викриття соціальних чи політичних проблем [8, 127].

Узагальнені підходи до класифікації гумору, їх характерні ознаки та функції в художньому дискурсі наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація та функції гумору в художньому дискурсі

Підхід до класифікації	Типи гумору	Характерні риси	Основні функції
Психологічний	Сарказм, іронія, парадокс	Використання когнітивних механізмів, апеляція до мислення	Зняття напруги, критика, інтелектуальне стимулювання
Соціокультурний	Побутовий, етнічний, політичний	Орієнтація на соціальні норми та культурні відмінності	Створення спільної ідентичності, відображення суспільних реалій
Лінгвістичний	Каламбур, мовна гра, алюзії	Гра зі значеннями, багатозначність, інтертекстуальність	Естетичне задоволення, розвиток мовної чутливості
Художньо-естетичний	Ситуаційний, характерологічний	Побудова комічних сцен і образів	Підсилення художнього ефекту, формування емоційної реакції

Функції гумору в художньому дискурсі є надзвичайно різноманітними. Передусім, він виконує розважальну функцію, забезпечуючи емоційне задоволення аудиторії. Проте цим його роль не вичерпується. Гумор є також засобом соціальної критики, способом розкриття глибинних протиріч у

суспільстві. Крім того, він може виступати інструментом філософського осмислення реальності.

Психологічна функція гумору полягає у знятті напруги. Сміх допомагає людині подолати стрес, тривогу чи страх. Це своєрідний механізм захисту, який дозволяє сприймати серйозні або травматичні події у більш легкій формі. Саме тому гумор часто використовується в літературі й кіно для балансування трагічного та комічного [4, 51].

У соціальному плані гумор є інструментом згуртування. Спільний сміх створює відчуття єдності, формує спільні культурні коди. Глядач, який сміється над жартом у кінотеатрі, стає частиною спільноти. Це підсилює комунікативну функцію гумору, яка полягає у встановленні контакту між авторами й аудиторією.

Гумор також виконує естетичну функцію. Він робить текст багатшим, допомагає уникнути одноманітності й додає ритмічної динаміки. Смішне у літературі та кінематографі сприяє формуванню багатогранності образів і ситуацій. Воно дозволяє поєднувати різні емоційні реєстри, роблячи твір глибшим і цікавішим [19, 141].

Не можна забувати і про пізнавальну функцію гумору. Він дозволяє по-новому подивитися на звичні речі, виявити приховані протиріччя й осмислити їх у несподіваному світлі. Жарт може виконувати роль інтелектуального виклику, стимулюючи когнітивну активність реципієнта. Саме через гумор часто передається складна філософська чи культурна проблематика.

У художньому дискурсі гумор часто використовується для створення характерів. Репліки персонажів, їхні дотепи чи недоречні жарти формують індивідуальний мовний портрет. Таким чином, гумор стає засобом характеристики, що дозволяє краще зрозуміти мотивацію та внутрішній світ героїв. Особливо це помітно у жанрах комедії та сатири [23, 38].

Важливою функцією гумору є також інтертекстуальна. Жарт може містити алюзії на інші твори, культурні події чи історичних осіб. Такий гумор

вимагає від реципієнта певних фонових знань, але водночас створює ефект співучасті. Він формує спільний культурний простір, у якому зустрічаються автор і глядач.

Часто гумор виконує й захисну функцію у спілкуванні. Він дозволяє уникати прямої конфронтації, пом'якшувати критику або висловлювати неприємні думки у прийнятній формі. У художньому дискурсі ця функція особливо важлива, адже вона дозволяє авторам критикувати соціальні явища, не переходячи до відвертої агресії [40, 403].

У кінематографі гумор є ще й засобом динамізації сюжету. Він дозволяє змінювати ритм оповіді, поєднувати драматичні та комічні моменти. Завдяки цьому фільм стає більш багатоплановим і привабливим для різної аудиторії. Саме тому гумор є невід'ємною частиною більшості сучасних кінематографічних творів.

Гумор є гнучким феноменом, який здатен трансформуватися відповідно до культурних і соціальних змін. Те, що здавалося смішним у минулому, може бути абсолютно незрозумілим сьогодні. Водночас сучасні медіа продукують нові форми гумору, наприклад інтернет-меми, які згодом інтегруються в художній дискурс. Це свідчить про його відкритість і здатність до постійної адаптації [40, 404].

Отже, гумор у художньому дискурсі постає як складний і багатогранний феномен, який виконує цілу низку функцій – від розважальної до критичної та пізнавальної. Його класифікація охоплює різні рівні й форми, а його природа виявляється у здатності поєднувати серйозне і комічне, раціональне і парадоксальне. Саме завдяки цим властивостям гумор залишається одним із найцінніших інструментів мистецтва.

1.2. Локалізація як форма перекладу: визначення, мета та сфера застосування

Локалізація сьогодні розглядається як один із найважливіших напрямів перекладацької діяльності, що виник у відповідь на глобалізаційні процеси та стрімкий розвиток інформаційних технологій. Її сутність полягає не лише у відтворенні іншомовного тексту засобами цільової мови, а й у глибокій адаптації продукту до культурних, соціальних та функціональних очікувань нової аудиторії. На відміну від традиційного перекладу, локалізація завжди має прагматичну орієнтацію та враховує специфіку цільового середовища.

У науковій літературі локалізація часто визначається як процес адаптації продуктів, передусім цифрових, до мовних та культурних норм конкретного регіону. Йдеться не лише про текстове наповнення, а й про інтерфейси програмного забезпечення, вебсайти, комп'ютерні ігри, рекламні кампанії. Таким чином, локалізація є міждисциплінарним явищем, що поєднує переклад, культурологію, маркетинг та інформаційні технології [1, 163].

Варто наголосити, що локалізація має власну історію становлення. Вона виникла у другій половині XX століття, коли поширення програмного забезпечення та відеоігор вимагало їх адаптації до потреб користувачів з різних країн. Поступово локалізація вийшла за межі технічної сфери й стала універсальним механізмом забезпечення міжкультурної комунікації. Саме з цього моменту її почали трактувати як особливий різновид перекладу.

Однією з ключових рис локалізації є її функціональна спрямованість. Якщо традиційний переклад орієнтується на відтворення змісту й стилю, то локалізація завжди підпорядкована меті зробити продукт максимально «рідним» для споживача. Це означає, що перекладач має враховувати не лише мовні аспекти, а й культурні коди, звички та очікування цільової аудиторії. Такий підхід робить локалізацію особливо важливою у сфері масової комунікації [26, 47].

Мета локалізації полягає в тому, щоб забезпечити ефективне сприйняття продукту у новому середовищі. Це передбачає не лише розуміння тексту, а й комфортність його використання, відповідність культурним нормам і навіть

правовим вимогам певної країни. Наприклад, локалізація програмного забезпечення може включати адаптацію форматів дат, валюти, одиниць виміру чи правових застережень. У такий спосіб локалізація виконує функцію посередника між глобальним продуктом і локальним споживачем.

Не можна ігнорувати культурний вимір локалізації. Сучасний користувач очікує не просто перекладу, а такого представлення продукту, яке враховує його культурну ідентичність. Тому локалізація включає адаптацію стилістики, образів, символів, кольорових рішень і навіть гумору. Усе це свідчить, що локалізація значною мірою пов'язана з міжкультурною комунікацією та культурною адаптацією.

Локалізація відрізняється від перекладу своєю комплексністю. Якщо переклад можна розглядати як роботу переважно з текстом, то локалізація включає графіку, інтерфейс, верстку, а подекуди й зміну функціональних характеристик продукту. Наприклад, у комп'ютерній грі може змінюватися не лише текст діалогів, а й зовнішність персонажів або сюжетні деталі, аби вони відповідали культурним очікуванням локального ринку [20, 38].

Ключові відмінності між традиційним перекладом та локалізацією, що підкреслюють специфіку останньої як форми міжкультурної комунікації, узагальнено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняння перекладу та локалізації як форм міжкультурної комунікації

Критерій	Традиційний переклад	Локалізація
Основна мета	Відтворення змісту та стилю	Адаптація продукту до культурних і функціональних норм
Об'єкт	Переважно текст	Текст, інтерфейс, графіка, функціональні елементи
Орієнтація	На мовні аспекти	На культурні коди та очікування аудиторії
Межі втручання	Мінімальне втручання в оригінал	Допустимі зміни для досягнення адекватного сприйняття
Сфера застосування	Література, наука, офіційні документи	Програмне забезпечення, ігри, кінематограф, реклама

У цьому контексті можна стверджувати, що локалізація є радше інтеграційним процесом, ніж ізольованим етапом перекладу. Вона передбачає тісну співпрацю перекладачів, редакторів, маркетологів, дизайнерів та інженерів. Кінцева мета такої співпраці полягає у створенні продукту, який буде сприйматися як автентичний у цільовій культурі. Це виводить локалізацію на рівень стратегічного інструменту глобальної комунікації [49, 251].

Важливо зазначити, що локалізація нерозривно пов'язана з поняттям глобалізації. Глобальні компанії прагнуть зробити свої продукти доступними для якомога ширшої аудиторії, а локалізація стає засобом цього поширення. Водночас вона запобігає культурній уніфікації, адже зберігає унікальність ідентичності кожної спільноти. Таким чином, локалізація є своєрідним балансом між глобальним і локальним.

Сфера застосування локалізації надзвичайно широка. Найочевиднішим прикладом є переклад програмного забезпечення, де вона виконує технічну та комунікативну функцію. Проте її значення виходить далеко за межі ІТ-галузі. Сьогодні локалізація активно використовується у сфері реклами, кінематографа, літератури, електронної комерції, освітніх ресурсів. У кожному з цих випадків вона забезпечує ефективне сприйняття продукту [54, 163].

Особливої ваги локалізація набуває у сфері відеоігор. Тут мова йде не лише про переклад текстів, а й про створення унікального ігрового досвіду для користувачів різних країн. Локалізація охоплює адаптацію голосового озвучення, інтерфейсу, візуальних елементів, а іноді й сюжетних деталей. Це дозволяє гравцеві відчувати, що гра створена саме для його культурного середовища.

Не менш важливою сферою є кінематограф. Локалізація у кіно охоплює як дубляж чи субтитрування, так і адаптацію культурних реалій. Жарти, алюзії, власні назви часто потребують зміни, аби викликати потрібний ефект у глядачів. Таким чином, локалізація перетворює глобальний продукт на локально зрозумілий і близький [3].

Реклама та маркетинг також не можуть обійтися без локалізації. Міжнародні бренди, виходячи на новий ринок, стикаються з необхідністю враховувати культурні особливості споживачів. Тут значення мають навіть кольори, жести чи образи, які можуть по-різному трактуватися в різних культурах. Завдяки локалізації рекламна кампанія стає ефективним інструментом міжкультурної комунікації.

Варто підкреслити, що локалізація має і правовий вимір. У різних країнах існують законодавчі вимоги щодо змісту продуктів, які поширюються на їхню мову, термінологію, інформаційні повідомлення. Наприклад, у сфері фармацевтики локалізація обов'язково включає адаптацію інструкцій та маркування відповідно до норм національного законодавства. Це свідчить, що локалізація виходить за межі мовних процесів і набуває нормативного значення [9, 105].

Крім того, локалізація має педагогічний та освітній потенціал. У навчальних ресурсах вона забезпечує не лише переклад текстів, а й адаптацію прикладів, вправ, культурних відсилок. Завдяки цьому освітній продукт стає релевантним для студентів у конкретному середовищі. Це особливо важливо у контексті дистанційного навчання, яке сьогодні є глобальним явищем.

З економічної точки зору, локалізація є стратегічною інвестицією. Компанії, які вкладають ресурси у якісну локалізацію, отримують значну конкурентну перевагу. Адже локалізований продукт викликає довіру у споживачів, формує позитивний імідж бренду та забезпечує зростання продажів. У цьому сенсі локалізація є важливим елементом міжнародного бізнесу.

З огляду на це, можна стверджувати, що локалізація є не просто перекладом, а складним комунікативним процесом, який інтегрує мову, культуру, технології та маркетинг. Вона формує нову якість глобальної комунікації, яка враховує різноманіття сучасного світу. Саме тому локалізацію сьогодні розглядають як ключ до успішної міжкультурної взаємодії [6, 39].

Особливістю локалізації є її динамічний характер. З розвитком технологій змінюється й сам процес адаптації. Сьогодні все більше значення набуває машинний переклад, автоматизовані системи управління термінами, інтегровані платформи для локалізаційних проєктів. Це свідчить про те, що локалізація є сферою, яка постійно розвивається та вдосконалюється.

Проте, незважаючи на технологічний прогрес, людський фактор залишається визначальним. Машини можуть автоматизувати технічні аспекти, але культурну адаптацію забезпечує лише людина. Перекладач-локалізатор має володіти не лише мовними, а й культурологічними та міждисциплінарними знаннями. Тільки в такому випадку продукт набуває автентичності для цільової аудиторії [18, 110].

Не можна оминути увагою й етичний аспект локалізації. Адаптуючи продукт до певної культури, перекладач стикається з питанням меж змін. Виникає дилема: наскільки допустимо змінювати оригінал, аби він залишався впізнаваним, але водночас був прийнятним для нової аудиторії. Вирішення цього питання залежить від конкретної сфери та цілей локалізації.

Таким чином, локалізація є надзвичайно складним і багатограним явищем, що виходить за межі традиційного розуміння перекладу. Вона охоплює лінгвістичний, культурний, соціальний, правовий і економічний виміри. Саме завдяки цій комплексності локалізація стає ключовим механізмом забезпечення ефективної міжкультурної комунікації в сучасному світі [29, 95].

Підсумовуючи, можна сказати, що локалізація – це більше, ніж технічна процедура перекладу. Це стратегія взаємодії між культурами, яка дозволяє глобальним продуктам стати локально зрозумілими, доступними й прийнятними. Вона поєднує прагматичну мету розширення аудиторії з культурною функцією збереження ідентичності спільнот. У цьому полягає її унікальність та незамінність у сучасному світі глобальної комунікації.

1.3. Проблеми перекладу гумористичних елементів: культурна специфіка, мовна гра, інтертекстуальність

Гумор у художньому дискурсі завжди був складним об'єктом для перекладу, адже він ґрунтується не лише на вербальних структурах, а й на культурних кодах, які не завжди піддаються безпосередньому перенесенню в іншу мову. Перекладач стикається з необхідністю передати не тільки зміст висловлювання, але й ефект, який воно справляє на аудиторію. Це завдання ускладнюється тим, що гумор має багатшарову природу, поєднуючи когнітивні, культурні та комунікативні виміри.

Однією з головних проблем перекладу гумору є культурна специфіка. Висловлювання, яке викликає сміх у представників однієї культури, може залишатися абсолютно незрозумілим для представників іншої. Наприклад, національні стереотипи, алюзії на історичні події або політичні реалії часто втрачають свій ефект у перекладі. Перекладач у такій ситуації повинен шукати нові засоби, здатні викликати аналогічну реакцію у глядачів [51, 163].

Культурна специфіка гумору особливо проявляється в аудіовізуальних творах. У кіно та серіалах глядачі стикаються з великою кількістю деталей, які мають значення лише в межах однієї культури: це може бути манера поведінки персонажів, їхня мова тіла, жаргон чи навіть інтонаційні особливості. Переклад таких елементів вимагає не просто лінгвістичних знань, а й культурологічної компетентності.

Ще одним аспектом культурної специфіки є гумор, пов'язаний із побутовими реаліями. Наприклад, жарт про звичні для американців види їжі чи бренди може бути незрозумілим для українського чи польського глядача. У таких випадках перекладач має вирішити, чи варто зберегти оригінальне посилення, чи замінити його локальним еквівалентом. Це дилема між вірністю оригіналу та ефективністю перекладу [30, 12].

Не менш складним є гумор, що виникає на основі соціальних або релігійних алюзій. У певних культурах жарти на релігійну тематику можуть вважатися прийнятними, тоді як в інших вони будуть сприйматися як образливі. Тому перекладач мусить не лише знайти відповідники, а й оцінити потенційну реакцію аудиторії. Тут виникає питання етичної відповідальності перекладача.

Окремо слід виділити проблему перекладу гумору, заснованого на мовній грі. Гра слів є одним із найяскравіших засобів створення комічного ефекту, однак вона майже завжди «прив'язана» до конкретної мови. Каламбури, омоніми, пароніми та інші лінгвістичні явища створюють труднощі для перекладача, адже прямий переклад позбавляє висловлювання гумористичного забарвлення [33, 111].

У випадку мовної гри перекладач часто змушений вдаватися до компенсації. Це означає, що замість буквального відтворення оригіналу він шукає нову гру слів у цільовій мові. Таким чином зберігається сам ефект сміху, хоча зміст може змінюватися. Проте така стратегія завжди пов'язана з ризиком, адже аудиторія отримує іншу інформацію, ніж передбачав автор.

Іноді мовну гру перекласти взагалі неможливо. Тоді перекладач має зробити вибір: залишити текст без змін, що призведе до втрати гумористичного ефекту, або адаптувати його настільки, що оригінал буде невпізнаваним. У будь-якому випадку переклад каламбурів вимагає високої творчості та мовної інтуїції [16, 98].

Ще однією проблемою є гумор, заснований на фонетичних особливостях. Наприклад, у комедіях часто використовуються імена чи слова, які звучать комічно для носіїв мови оригіналу. Для іншомовної аудиторії цей ефект зникає. Відповідно, перекладач мусить або підібрати схожий ефект у цільовій мові, або пожертвувати комічністю заради точності.

Інтертекстуальність як джерело гумору також створює численні труднощі. Багато жартів у кіно чи літературі спираються на відсилання до

інших творів, культурних текстів чи відомих особистостей. Якщо глядач не знайомий із цим контекстом, гумор стає незрозумілим. У цьому випадку перекладачеві доводиться вирішувати, чи варто залишати алюзію без змін, чи адаптувати її до реалій нової культури [5].

Наприклад, у популярних серіалах часто зустрічаються жарти з посиланнями на американські телешоу, політиків чи культурні події. Для української аудиторії такі алюзії можуть бути невідомими. Перекладач може замінити їх більш знайомими аналогами, але тоді втрачається зв'язок із оригінальною культурою. У результаті знову постає питання балансу між точністю і зрозумілістю.

Особливу складність становлять алюзії на класичні твори літератури чи кіно. Якщо у глядача немає потрібної підготовки, гумор не буде зрозумілим. Тому іноді перекладач змушений використовувати додаткові пояснення або жертвувати жартом. Однак у сфері аудіовізуального перекладу пояснення виглядають недоречними, що ще більше ускладнює завдання [37, 26].

Інтертекстуальний гумор часто має подвійний ефект: він одночасно створює комічність і формує відчуття «причетності» для тих, хто розпізнає алюзію. Тому його втрата у перекладі означає не лише зниження комічності, а й обмеження комунікативного потенціалу твору. У цьому сенсі перекладач мусить бути добре обізнаний у культурі мови оригіналу.

Ще однією проблемою є різний рівень сприйняття гумору в різних культурах. Наприклад, іронія чи сарказм у англomовному середовищі часто сприймаються як невід'ємна частина комунікації, тоді як в інших культурах вони можуть вважатися образливими. Перекладач має враховувати ці відмінності, аби уникнути негативної реакції [41, 417].

Гумор також часто спирається на невербальні елементи: інтонацію, паузи, жести. У перекладі, особливо у субтитрах, ці елементи практично неможливо передати. Це створює додаткові обмеження, які впливають на

комічний ефект. Внаслідок цього дубляж чи озвучення іноді є більш ефективними у передачі гумору, ніж субтитрування.

Ще однією проблемою є темпоритм гумористичних сцен. Жарт може бути побудований на несподіваному ритмі мовлення чи паузі перед punchline. У перекладі, особливо при дубляжі, зберегти цей ритм надзвичайно складно. Якщо переклад не враховує темпоритм, жарт втрачає свою силу.

Слід також зазначити, що гумор нерідко пов'язаний із соціальними контекстами. Наприклад, жарти про представників певних професій чи соціальних груп можуть бути зрозумілими лише в межах конкретного суспільства. Переклад таких жартів може призвести до непорозуміння або навіть до культурного конфлікту.

Проблеми виникають і тоді, коли гумор побудований на порушенні табу. У деяких культурах теми, пов'язані зі статтю, смертю чи релігією, можуть бути предметом жартів, тоді як в інших вони вважаються неприйнятними. Перекладач має враховувати межі толерантності своєї аудиторії, щоб уникнути негативної реакції [7, 112].

Окремої уваги заслуговує питання перекладу сленгу та жаргонізмів, які часто використовуються як засіб створення комічного ефекту. Проблема полягає в тому, що жаргон швидко застаріває, і його переклад може виглядати штучним. Крім того, жаргон має сильну культурну маркованість, яка у перекладі зазвичай втрачається.

Гумор може будуватися і на особливостях граматики чи синтаксису. Наприклад, у деяких випадках жарт виникає з неправильного вживання мовних конструкцій персонажем. У перекладі такі ефекти важко відтворити, оскільки граматичні правила різних мов суттєво відрізняються.

Ще однією проблемою є багатозначність. Багато жартів спираються на подвійне значення слова або вислову. Якщо у мові перекладу це слово не має такої багатозначності, жарт втрачає сенс. У таких випадках перекладачеві доводиться шукати інші способи створення комічності [15].

У художньому дискурсі гумор часто має функцію характеристики персонажів. Тому його втрата у перекладі може спотворити образ героя. Якщо персонаж у оригіналі постає як дотепний, але у перекладі його жарти не викликають сміху, глядач формує зовсім інше уявлення про нього. Це впливає на сприйняття всього твору.

Варто також згадати про гумор, заснований на візуальних ефектах, який у перекладі передати практично неможливо. Наприклад, у комедіях часто зустрічаються написи чи вивіски, що мають комічний ефект. Якщо переклад не передбачає дублювання цих написів, гумор втрачається. Це свідчить, що переклад гумору у кіно вимагає комплексного підходу.

Ще однією проблемою є переклад діалектів. У оригіналі діалект може створювати комічний ефект, але у цільовій мові знайти адекватний відповідник важко. Перекладач може використати інший діалект, але це завжди ризиковано, адже воно може спотворити соціальну характеристику персонажа.

У багатьох випадках гумор базується на очікуваннях аудиторії. Наприклад, глядач очікує серйозного завершення фрази, але натомість чує жарт. У перекладі цей ефект часто втрачається, оскільки змінюється структура речення. Тому перекладач мусить відтворювати не тільки зміст, а й комунікативну стратегію автора [12, 29].

Найтипівіші проблеми, з якими стикаються перекладачі при відтворенні гумористичних елементів, а також можливі підходи до їх вирішення, подані у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Типові проблеми перекладу гумористичних елементів

Тип проблеми	Приклад	Складність для перекладача	Можливі стратегії вирішення
Культурна специфіка	Жарти на основі національних традицій чи реалій	Можуть бути незрозумілими без фонових знань	Адаптація, заміна культурних реалій
Мовна гра	Каламбур на основі омонімії	Неможливість збереження	Використання іншого виду гри слів

		подвійного значення	
Інтертекстуальність	Алюзія на відомий фільм чи літературний твір	Втрата ефекту при відсутності у аудиторії відповідних знань	Пояснювальний переклад, заміна інтертекстуальності локальною
Контекстуальна залежність	Жарти, що спираються на невербальні елементи	Сприймаються лише у конкретній ситуації	Поєднання тексту і візуального матеріалу, компенсація

Додаткові труднощі виникають тоді, коли гумор побудований на політичному контексті. Жарти про сучасних політиків чи партії швидко втрачають актуальність, і для іншої культури вони можуть бути незрозумілими. У таких випадках перекладачеві доводиться обирати між актуалізацією та збереженням історичного контексту.

Проблеми перекладу гумору також пов'язані з різними жанрами. У ситкомках комічний ефект часто створюється завдяки швидкому обміну репліками, тоді як у сатирі важливішим є підтекст. Це означає, що перекладач мусить володіти не лише мовними, а й жанровими компетенціями [10, 122].

Не можна оминати увагою й проблему часу. Гумор дуже чутливий до змін у суспільстві, тому жарт, який був актуальним двадцять років тому, сьогодні може виглядати застарілим. Перекладачеві доводиться враховувати часовий контекст і робити переклад релевантним для сучасної аудиторії.

Окремою проблемою є переклад грубого або «чорного» гумору. У різних культурах ставлення до такого гумору різняться, і перекладач мусить вирішити, наскільки доречно залишати його у перекладі. Неправильне рішення може викликати негативну реакцію та навіть призвести до цензурних обмежень.

Таким чином, переклад гумору є надзвичайно складним процесом, у якому поєднуються мовні, культурні, соціальні та психологічні чинники. У кожному випадку перекладач має приймати рішення, яке часто не має однозначно правильного варіанта. Саме тому переклад гумору вимагає не лише мовної компетентності, а й творчого підходу, культурної обізнаності та

інтерпретаційної гнучкості. Підсумовуючи, можна стверджувати, що основними проблемами перекладу гумору є культурна специфіка, мовна гра та інтертекстуальність. Вони створюють численні виклики для перекладача, який мусить не лише відтворити зміст, а й забезпечити той самий емоційний ефект.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз теоретичних аспектів перекладу гумору дозволяє зробити висновок про його багатовимірну та комплексну природу. У підрозділі, присвяченому поняттю гумору, було встановлено, що гумор виступає не лише як художній засіб, але й як важливий інструмент комунікації, що включає когнітивні, соціокультурні та емоційні компоненти. Його класифікація та функції в художньому дискурсі визначають особливості відтворення комічного ефекту, що робить гумор складним об'єктом перекладацької діяльності.

Дослідження локалізації як форми перекладу показало, що її головна мета полягає у забезпеченні максимально комфортного сприйняття продукту цільовою аудиторією, збереженні культурної релевантності та функціональної адекватності. Локалізація відрізняється від традиційного перекладу комплексним підходом, інтегруючи лінгвістичні, культурні, технологічні та маркетингові аспекти, що особливо актуально у сфері кінематографа та аудіовізуальних продуктів.

У підрозділі, присвяченому проблемам перекладу гумористичних елементів, було виокремлено основні виклики, пов'язані з культурною специфікою, мовною грою та інтертекстуальністю. З'ясовано, що ефективний переклад гумору вимагає від перекладача високої культурологічної обізнаності, креативності та здатності до адаптації, оскільки прямий переклад рідко здатний відтворити оригінальний комічний ефект.

Таким чином, теоретичний аналіз показав, що гумор у кінематографі є складним явищем, переклад якого потребує поєднання лінгвістичних, культурних та комунікативних стратегій. Локалізація виступає ключовим інструментом для збереження комічності, адаптації культурних кодів і забезпечення сприйняття продукту цільовою аудиторією, а розуміння проблем перекладу гумористичних елементів дозволяє формувати ефективні стратегії його реалізації.

РОЗДІЛ 2 ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ГУМОРУ

2.1. Основні стратегії та методи: транслітерація, адаптація, калькування, заміщення

Локалізація гумору в кінематографії є одним із найскладніших напрямів перекладацької діяльності, адже сміх часто народжується з мовних і культурних відмінностей. Завдання перекладача полягає не лише у відтворенні жарту, а й у забезпеченні того, щоб він викликав аналогічну реакцію у глядача іншої культури. Для цього застосовуються різноманітні стратегії, серед яких провідними є транслітерація, адаптація, калькування та заміщення. Кожна з них має власне призначення, обмеження та ступінь інтерпретаційної свободи.

Транслітерація є найпростішою формою передачі іншомовного матеріалу, що полягає у збереженні звукової або графічної оболонки слів. У перекладі кіногумору цей метод допомагає утримати автентичність персонажів, назв чи реалій, які мають впізнаваний або комічний відтінок. Він доречний у випадках, коли форма є значущою для гумористичного ефекту або для культурної ідентифікації твору. Транслітерація створює відчуття оригінальної атмосфери, навіть якщо семантичний зміст не має вирішального значення (табл. 2.1).

Так, у фільмі *Austin Powers: International Man of Mystery* ім'я головного героя було передане як «Остін Пауерс». Звучання слова *Powers* створює іронічний контраст із його незграбністю, тому транслітерація допомагає зберегти комічний підтекст. Аналогічно у *Mr. Bean* ім'я персонажа не перекладається, оскільки гумор побудований на міміці та поведінці, а не на значенні прізвища. Такий прийом дозволяє підтримати впізнаваність і водночас не перевантажувати глядача поясненнями.

Водночас, транслітерація не завжди гарантує збереження гумору. Якщо жарт базується на грі слів або на прихованих культурних алюзіях, глядач іншої культури може не зрозуміти натяку. Наприклад, у мультсеріалі *The Simpsons*

прізвище «*Wiggum*» має фонетичну схожість зі словом *wig* – «перука», що підкреслює зовнішній вигляд героя. Український варіант «*Віггам*» не відтворює цю гру, тому комічний ефект частково втрачається. У таких випадках перекладачеві доводиться компенсувати втрату інтонацією або акторською грою.

Таблиця 2.1

Основні стратегії перекладу гумору в кінематографії

Стратегія	Сутність методу	Переваги застосування	Недоліки та обмеження	Приклад використання
Транслітерація	Передача іншомовних слів шляхом відтворення їхнього звучання або графічної форми.	Зберігає автентичність і впізнаваність власних назв, персонажів, культурних реалій.	Втрата гумору, якщо комізм побудований на грі слів чи культурних алюзіях.	«Austin Powers» → «Остін Пауерс».
Адаптація	Зміна культурного або соціального контексту задля збереження комічного ефекту.	Робить гумор зрозумілим для цільової аудиторії, усуває культурний бар'єр.	Може спотворити авторський задум, якщо зміни надмірні.	Український дубляж <i>Shrek 2</i> із локальними алюзіями.
Калькування	Дослівне або структурне відтворення елементів оригіналу.	Зберігає форму, ритм і стилістику оригіналу, коли культурні контексти подібні.	Може виглядати штучно, якщо комізм базується на грі слів чи контексті.	“We’re not hosting an intergalactic kegger down here” → «Ми тут не влаштовуємо міжгалактичну пиятику».
Заміщення	Замінює неперекладний елемент іншим, функціонально рівнозначним у цільовій мові.	Дозволяє створити природний гумор і зберегти емоційний ефект.	Потребує креативності й може змінити інтонацію чи зміст.	Український переклад <i>Deadpool</i> з локальними відсиланнями.

Адаптація виступає протилежною стратегією: вона передбачає зміну культурного контексту задля збереження комічного ефекту. Цей метод широко використовується у дубляжі, коли необхідно пристосувати жарт до реалій

цільової аудиторії. Адаптація допомагає зробити гумор ближчим і зрозумілішим, навіть якщо для цього доводиться змінювати текстову основу. Завдяки цьому глядач не відчуває культурного бар'єра між оригіналом і перекладом.

Характерним прикладом є фільм *Shrek 2*, де низка жартів була перероблена українськими перекладачами для кращого сприйняття. Деякі алюзії на американські телешоу були замінені на зрозуміліші образи або локальні порівняння. Гумор зберіг динаміку й природність, хоча зміст окремих фраз зазнав адаптації. Це демонструє, що перекладач у кінокомедії не лише посередник, а й творець нового тексту.

Адаптація може охоплювати не лише культурні реалії, а й соціолінгвістичні особливості. В українських перекладах часто змінюють сленг, аби він відповідав сучасним мовним тенденціям. Наприклад, жаргон американських студентів у серіалах типу *How I Met Your Mother* передається за допомогою українських аналогів – «тусовка», «прикол», «жартувати». Таким чином досягається ефект природності, який неможливо здобути через буквальний переклад.

Однак надмірна адаптація може призвести до втрати автентичності. Коли перекладач занадто віддаляється від оригінального тексту, жарт може перетворитися на інший, не пов'язаний із контекстом авторського задуму. У цьому полягає ризик перекладацької творчості – знайти межу між зрозумілістю та вірністю оригіналу. Тому адаптація потребує не лише мовної інтуїції, а й етичного почуття відповідальності перед текстом [22, 57].

Калькування є методом, який намагається відтворити структуру оригіналу, зберігаючи при цьому максимально можливу форму та значення. У перекладі гумору цей спосіб вдається рідше, проте він має певну ефективність, коли культурні моделі обох мов подібні. Калькування може зберегти комічний ефект, якщо жарт побудовано на універсальних образах або загальновідомих

ідіомах. Тоді буквальный переклад не лише не шкодить, а й надає тексту стилістичної природності.

Наприклад, вислів з *Men in Black* – “*We’re not hosting an intergalactic kegger down here*” – було передано як «*Ми тут не влаштовуємо міжгалактичну пиятику*». Хоча переклад майже дослівний, він зберігає ритм, структуру і комічну гіперболу. Подібні випадки показують, що калькування може бути успішним, якщо вихідний текст не потребує глибокого культурного знання. Проте цей метод вимагає великої обережності.

Іноді калькування може створювати штучність або навіть втрачати комічність. Наприклад, переклад гри слів “*Time flies like an arrow; fruit flies like a banana*” як «*Час летить, як стріла; фруктові мухи люблять банан*» не викликає сміху українського глядача. Комізм тут побудований на подвійності слова *flies*, яку калькування не передає. У таких випадках потрібні інші стратегії, що компенсують мовні особливості. Таким чином калькування доцільне лише тоді, коли семантика і форма взаємно підтримують гумористичний ефект.

Заміщення є найтворчішим методом перекладу гумору. Воно полягає у свідомій заміні неперекладного елемента оригіналу іншим, функціонально рівнозначним елементом цільової мови. Це може бути інша гра слів, інший культурний об’єкт або навіть новий каламбур, створений перекладачем. Основна мета заміщення – викликати подібну емоційну реакцію, навіть якщо зміст частково змінюється [17, 88].

Наприклад, у фільмі *Deadpool* багато жартів базуються на грі слів та алюзіях до американської попкультури. Українські перекладачі замінювали окремі реалії на зрозуміліші – зокрема, відсилання до маловідомих брендів на згадки про загальновідомих персонажів чи явища. Такий підхід дозволив зберегти темп, інтонацію й саркастичний стиль головного героя. Глядач реагував не на конкретні імена, а на загальний тип гумору.

Заміщення часто використовується в мультфільмах, де гумор має швидкий ритм і орієнтований на широку аудиторію. Наприклад, у *The Simpsons* чи *Family Guy* культурні алюзії можуть бути замінені на українські або європейські еквіваленти, які краще працюють для локального глядача. Це дозволяє утримати комічний баланс між доступністю та оригінальністю. У таких випадках перекладач фактично створює новий комічний простір, зберігаючи дух, але не букву оригіналу.

Водночас, заміщення вимагає особливої перекладацької відповідальності. Створюючи новий жарт, перекладач має бути впевненим, що він не змінює характер персонажа чи смислову логіку сцени. Іноді навіть дрібна зміна може призвести до спотворення інтонації або жанрового відтінку. Тому заміщення потребує не лише креативності, а й глибокого розуміння оригінального контексту [13, 242].

У практиці перекладу комедій нерідко застосовується комбінований підхід, коли перекладач поєднує кілька стратегій одночасно. Спершу може використовуватися калькування для збереження структурної форми вислову або мовної гри, після чого здійснюється адаптація культурних алюзій відповідно до національного контексту. У разі потреби перекладач також вдається до часткового заміщення чи компенсації, щоб зберегти комічний ефект навіть за умови втрати прямого значення. Така гнучкість дозволяє зберегти семантичну й емоційну цілісність жарту.

Застосування кількох стратегій водночас забезпечує баланс між точністю та природністю перекладу. Гумор, який пройшов через адаптацію, але не втратив свого смислового ядра, сприймається глядачем як автентичний і органічний елемент кінотвору. Саме така гармонія між формальною вірністю та прагматичною доречністю створює ефект невимушеності, коли переклад «зливається» з фільмом і не сприймається як вторинний продукт, а як повноцінна частина комедійної естетики [25].

Ефективність кожної зі стратегій визначається не лише жанром, а й цільовою аудиторією. Для молодіжних фільмів прийнятніша адаптація чи заміщення, тоді як у класичних стрічках частіше використовують калькування та транслітерацію. Вибір методу залежить також від способу перекладу – субтитрування дає більше простору для збереження оригіналу, а дубляж – для творчої інтерпретації. Таким чином стратегія перекладу завжди формується в межах конкретного комунікативного завдання.

Підсумовуючи, можна зазначити, що перекладач гумору у кінематографії виступає не лише технічним фахівцем, а й культурним посередником. Його робота полягає у створенні мосту між двома мовними світами, де сміх стає спільною емоцією. Транслітерація, адаптація, калькування та заміщення – це не просто техніки, а складові перекладацької стратегії, спрямованої на збереження комунікативного ефекту. Саме завдяки їм гумор може залишатися універсальним, попри мовні й культурні бар'єри.

2.2. Типові перекладацькі трансформації при відтворенні гумору

Переклад гумору є одним із найскладніших завдань перекладацької діяльності, оскільки він передбачає не лише мовну, а й культурну адаптацію. Як зазначає Ю. Найда, перекладач повинен забезпечити «динамічну еквівалентність», тобто викликати у реципієнта подібну реакцію, що й в оригінальній аудиторії. Саме перекладацькі трансформації виступають ключовим інструментом для досягнення цього ефекту. Вони дозволяють змінювати структуру, зміст або форму вислову з метою збереження комічного потенціалу.

Гумор у кіно найчастіше базується на мовній грі, іронії, каламбурах або культурних алюзіях. У таких випадках буквальний переклад не лише не передає жарт, а може зробити його незрозумілим. Тому перекладач застосовує різні види трансформацій: лексичні, граматичні, стилістичні, прагматичні, а

також комплексні – коли поєднується кілька прийомів. Основна мета полягає не у відтворенні структури, а у відтворенні функції – смішного ефекту (табл. 2.2).

Однією з найтипівіших трансформацій при перекладі комічних текстів є смислова трансформація. Вона передбачає часткову зміну змісту висловлювання задля досягнення комунікативного ефекту. Наприклад, у фільмі *Guardians of the Galaxy* Дракс каже: “*Nothing goes over my head; my reflexes are too fast*”, і переклад «Жодна метафора повз мене не проскочить» точно передає гумор, що базується на його буквальному сприйнятті. Перекладач замінив фізичний образ на метафоричний, створивши аналогічний комічний результат.

Таблиця 2.2

Перекладацькі прийоми для збереження комічного ефекту

Трансформація	Сутність	Мета	Приклад	Ризик
Смислова	Зміна змісту для збереження гумору.	Викликати подібну реакцію глядача.	<i>Guardians of the Galaxy</i> : “Nothing goes over my head” → «Жодна метафора повз мене не проскочить».	Часткова втрата змісту.
Конкретизація	Перехід від загального до точного.	Зробити жарт зрозумілішим.	<i>Home Alone</i> : “Are you thirsty for more?” → «Здається, чи вам іще мало?»	Менша гнучкість тлумачення.
Генералізація	Узагальнення конкретного поняття.	Усунути культурні бар’єри.	<i>The Office</i> : Oreos Double Stuf → «печиво».	Втрата локального колориту.
Компенсація	Новий жарт замість неперекладного.	Зберегти ритм і комічність.	<i>Shrek</i> : заміна каламбурів локальними.	Зміна авторського задуму.
Додавання	Введення слів чи вигуків.	Підсилити сцену.	<i>Despicable Me</i> : додаткові вигуки міньйонів.	Надмірність.
Опущення	Усунення малозначущих елементів.	Зберегти темп гумору.	<i>The Big Bang Theory</i> : скорочення технічних жартів.	Втрата контексту.

Стилістичне зміщення	Зміна мовного рівня.	Передати іронію чи пародію.	<i>Monty Python.</i>	Може змінити характер героя.
Антонімічний переклад	Замінює вислів на протилежний.	Зберегти комічний ритм.	<i>The Emperor's New Groove:</i> "No touchy!" → «Руки геть!».	Спотворення змісту.
Гіперболізація	Посилення експресії.	Підсилити динаміку сцени.	<i>Kung Fu Panda:</i> "Skadoosh!" → «На тобі!».	Надмірна емоційність.
Переосмислення	Створення нового жарту.	Відтворити функцію сміху.	<i>Toy Story:</i> нові жарти у дубляжі.	Відхід від оригіналу.

Іншим поширеним видом є конкретизація, тобто перехід від ширшого поняття до вузкого. Це допомагає зробити жарт більш виразним і зрозумілим для цільової аудиторії. Наприклад, у фільмі *Home Alone* репліка "You guys give up, or are you thirsty for more?" перекладена як «Здається, чи вам іще мало?» – тут узагальнене *thirsty for more* набуває конкретного емоційного відтінку. Така зміна підсилює характер героя та підтримує комічну динаміку.

Протилежна трансформація – генералізація – використовується, коли конкретний об'єкт чи поняття є малозрозумілим глядачеві. У комедіях часто зустрічаються назви брендів, культурних об'єктів або осіб, що не мають прямого аналога в українському контексті. Наприклад, у серіалі *The Office* згадку про бренд *Oreo Double Stuf* перекладено як просто «печиво». Хоча частина культурної специфіки губиться, комічна ситуація зберігається через загальний контекст.

Значну роль відіграють модальні трансформації, які змінюють емоційне забарвлення або ступінь експресії висловлювання. Це дозволяє передати сарказм, гіперболу або іронію, що є типовими для англomовного гумору. У серіалі *Friends* фраза "Could I BE wearing any more clothes?" була передана як «Та я що, в усі свої речі вліз?» – заміна модального наголосу на риторичну конструкцію зберігає жартівливу інтонацію. Тут граматична зміна забезпечує функціональну еквівалентність.

Антонімічний переклад використовується рідше, але ефективно, коли потрібно передати гру на контрасті. Суть прийому полягає у заміні висловлювання на протилежне за змістом для досягнення того самого ефекту. У фільмі *The Emperor's New Groove* вислів “*No touchy!*” передано як «*Руки геть!*», що хоч і має іншу семантику, але зберігає комічний ритм і характер героя. Такий тип трансформації допомагає підтримати темпоритм сцени.

Окремо варто розглянути компенсацію – створення нового комічного елементу там, де оригінальний жарт неперекладний. Найчастіше це стосується каламбурів, побудованих на омонімії або фонетичних збігах. Наприклад, у *Shrek* низку англomовних каламбурів замінено на інші дотепні репліки, зрозумілі українському глядачеві. Компенсація не спотворює зміст, а забезпечує сталість гумористичного ритму.

Додавання є ще однією типовою трансформацією, яка використовується для уточнення або підсилення жарту. У мультфільмі *Despicable Me* українські перекладачі додали вигуки міньйонів, які не містяться в оригіналі, але підсилюють комічність. Такі інтервенції виправдані, коли вони зберігають атмосферу сцени і не змінюють її смислового ядра. Додавання часто використовується у дитячих і сімейних комедіях.

Інколи перекладач змушений вдаватися до опущення – вилучення другорядних або незрозумілих елементів, які не несуть важливого комічного навантаження. У серіалі *The Big Bang Theory* деякі технічні жарти, пов’язані з фізикою, скорочують або спрощують, аби не перевантажувати аудиторію. Опущення дозволяє зберегти темп і динаміку гумору, не жертвуючи загальним враженням. Це особливо важливо у швидких діалогах.

До граматичних трансформацій належать інверсія, перестановка та зміна частин мови, які допомагають адаптувати ритмічну структуру. Вони впливають на інтонаційний малюнок і часто стають ключовими у дубляжі. Наприклад, у перекладі фрази “*That’s what she said!*” можливе перетворення

на «*Це ж вона так казала!*», що зберігає момент несподіванки. Граматична перебудова робить репліку природною для українського слухача.

Стилістичні трансформації дозволяють знизити або підвищити рівень мови персонажа. У фільмі *Monty Python and the Holy Grail* перекладачі навмисно знижують пафос оригіналу, роблячи репліки більш народними. Така зміна допомагає краще передати абсурдність ситуації. Стилістичне зниження часто використовується у перекладі британського гумору, який спирається на іронічне поєднання високого та низького стилів.

У той же час стилістичне підвищення може допомогти передати пародійний ефект, коли персонаж вживає надто офіційні слова в недоречному контексті. Це спостерігається у фільмі *Blackadder*, де сарказм базується на зіткненні мовних реєстрів. Переклад вимагає уважного добору лексики, щоб не втратити іронічного підтексту. Вдале стилістичне підвищення створює комічну напругу між формою і змістом.

Гіперболізація – ще один ефективний прийом, який полягає у посиленні емоційності. У фільмі *Kung Fu Panda* вигук “*Skadoosh!*” передано як «*На тобі!*», що звучить більш експресивно для українського глядача. Перекладач зберіг ритм і динаміку сцени, підкресливши темперамент персонажа. Гіпербола робить комедійну ситуацію яскравішою, не спотворюючи сенс.

Досить часто зустрічається метонімічне чи метафоричне перетворення, коли переноситься не саме значення, а асоціативний образ. Це дозволяє створити аналогічну емоційну реакцію без прямого перекладу. Наприклад, у фільмі *The Mask* фраза “*Smokin’!*” у перекладі звучить як «*От це дим!*», що зберігає метафоричність і ритміку вигуку. Такі зміни демонструють творчий підхід перекладача.

У складних випадках перекладач вдається до комплексних трансформацій, поєднуючи декілька прийомів. Наприклад, у *Deadpool* переклад містить і компенсацію, і стилістичне зниження, і адаптацію

одночасно. Такий підхід забезпечує живу, природну мову, близьку до глядача. Комічний ефект тут базується не лише на словах, а й на інтонації та ритмі.

При перекладі ситкомів часто застосовується культурна адаптація – форма прагматичної трансформації, що замінює реалії іншої культури на локальні. Якщо англійський персонаж згадує *Walmart*, перекладач може використати «супермаркет» або «Епіцентр», щоб глядач одразу впізнав ситуацію. Такий підхід не спотворює зміст, а робить гумор ближчим. Культурна адаптація є основою для природного звучання дубляжу.

У разі неможливості передати жарт через прямий переклад застосовується переосмислення – створення нового комічного ефекту з іншим змістом, але тією ж функцією. Це частий прийом у дубляжі мультфільмів, де важлива не точність, а реакція глядача. У *Toy Story* деякі жарти були повністю перероблені, щоб зберегти смішний тон у перекладі. Переосмислення демонструє креативність і гнучкість перекладача.

Важливою також є ритмічна компенсація, коли перекладач пристосовує довжину фрази до артикуляції акторів. У дубляжі потрібно, щоб репліки збігалися з рухом губ. При цьому гумор має звучати природно, тому перекладач змінює синтаксис, ритм і навіть кількість складів. Такі зміни не видно глядачеві, але визначають якість кіноперекладу.

Особливу роль відіграють прагматичні трансформації, спрямовані на пристосування вислову до культурних норм цільової аудиторії. Наприклад, жарти, що містять табуйовану лексику, можуть бути пом'якшені або замінені евфемізмами. У фільмі *Deadpool* деякі грубі вислови перетворено на більш іронічні, але не менш дотепні. Такі трансформації дозволяють зберегти характер героя без порушення культурних стандартів.

Деякі гумористичні сцени вимагають інтерсеміотичної трансформації, коли сміховий ефект передається не мовними, а невербальними засобами – тоном, жестом, звуком. Перекладач у цьому випадку може скоротити репліку або підкреслити звукову гру. Наприклад, у мультфільмах *Minions* комізм часто

створюється інтонацією, тому вербальна адаптація мінімальна. Це демонструє, що гумор не завжди локалізується лише через слова.

Застосування перекладацьких трансформацій також залежить від типу перекладу. У субтитруванні пріоритетом є лаконізм, тому часто використовують опущення, генералізацію й антонімічні заміни. У дубляжі важливі ритм і артикуляційна відповідність, тому переважають синтаксичні та стилістичні трансформації. У закадровому перекладі перекладач має більше свободи, що дозволяє комбінувати методи [39, 340].

Як зазначає П. Ньюмарк, перекладач комічного тексту завжди перебуває між двома полюсами: лояльністю до оригіналу й очікуваннями глядача. Трансформації дозволяють балансувати між цими крайнощами. Вони роблять можливим не буквальне, а функціональне відтворення гумору. Цим пояснюється їхня провідна роль у перекладознавчій практиці.

Отже, типові перекладацькі трансформації при відтворенні гумору є гнучким і багаторівневим інструментом. Вони охоплюють не лише лексичні й синтаксичні зміни, але й культурні, ритмічні та емоційні адаптації. Завдяки цим прийомам гумор зберігає життєздатність у перекладі, не втрачаючи сміхового ефекту. Перекладач у цьому процесі виступає не копіювальником, а творчим інтерпретатором комічного змісту.

2.3. Роль субтитрування, дубляжу та озвучування у збереженні комічного ефекту

Передача гумору в аудіовізуальному перекладі є одним із найскладніших аспектів локалізації, адже комічний ефект рідко обмежується лише словесним рівнем. У фільмах та серіалах сміх породжується поєднанням лексичних, фонетичних, інтонаційних, кінетичних і культурних елементів. Завдання перекладача – не просто передати текст, а зберегти цілісний сміховий механізм.

Вибір техніки перекладу – субтитрування, дубляжу чи озвучування – істотно впливає на цю мету.

Субтитрування є найекономнішим, але й найобмеженішим способом відтворення гумору. Через брак часу на читання субтитрів перекладач має обмежений простір – у середньому два рядки по 35–40 символів. У комедії це означає необхідність стискати жарт, зберігаючи його «ударний» елемент. Така стратегія часто передбачає редукцію частини діалогу або візуальну компенсацію [47, 42].

Важливим завданням перекладача є визначення ядра гумору, тобто того смислового центру, який породжує сміх. У репліці може бути кілька елементів – гра слів, інтонаційна іронія, культурна алюзія. Якщо всі їх передати неможливо, перекладач має обрати найефективніший для субтитру. Наприклад, у серіалі *The Office* вираз «*That's what she said*» перекладають як «Ну, звісно!» або «О, серйозно?», залишаючи двозначність через інтонаційне сприйняття ситуації (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика форматів аудіовізуального перекладу у відтворенні гумору

Формат перекладу	Основні переваги	Типові труднощі	Стратегії збереження комічного ефекту	Приклад реалізації
Субтитрування	Економічність; збереження оригінальних голосів; швидке сприйняття.	Обмежений простір (2 рядки по 35–40 символів); втрата інтонації; ризик запізнення субтитрів.	Компресія, редукція, прагматична адаптація, компенсація через пунктуацію чи ремарки.	<i>Friends</i> : «Could I be wearing any more clothes?» → «Може, я вдягнув замало?!»
Дубляж	Повна інтонаційна й емоційна передача; природність	Необхідність синхронізації з артикуляцією; складність збереження	Інтонаційна компенсація, експресивне підсилення, культурна	<i>Shrek</i> : заміна англomовних каламбурів на локальні

	сприйняття; можливість акторської гри.	фонетичних жартів.	заміна, функціональна еквівалентність.	дотепи голосом О. Ступки.
Озвучування (voice-over)	Збереження автентичного тембру актора; швидкість виробництва; гібридне сприйняття.	Накладання голосів знижує емоційну глибину; складність передачі ритму.	Лексична компенсація, додавання коротких пояснень, часткове збереження оригінальних вигуків.	<i>Last Week Tonight:</i> оригінальний темп + адаптований переклад з поясненням алюзій.
Комбінований підхід (Netflix, Disney+)	Гнучкість для різної аудиторії; варіативність гумору.	Висока вартість; необхідність стилістичної узгодженості між форматами.	Використання різних типів комічності (словесної, ситуаційної, інтонаційної).	Один і той самий жарт перекладається по-різному в дубляжі та субтитрах.

Однією з найбільших труднощів субтитрування є відсутність голосу та інтонації, які часто створюють сам гумор. У випадку сарказму чи іронії смисл може бути протилежним до буквального, тому письмова форма мусить передати натяк. Наприклад, у *Friends* Чендлер говорить «*Could I be wearing any more clothes?*» – у субтитрах українською цей ефект передано через пунктуацію та логічний наголос: «*Можє, я вдягнув замало?!*». Завдяки цьому зберігається саркастичний ритм.

Компресія тексту є стандартним прийомом у субтитруванні гумору. Перекладач скорочує неважливі частини репліки, зберігаючи ключову комічну дію. Наприклад, у мультсеріалі *The Simpsons* фраза «*You don't win friends with salad!*» перетворюється на «*Салатом друзів не здобудеш!*» – лаконічно, але зі збереженням гри. Така стратегія допомагає підтримати темп сцени.

Проблема культурної адаптації у субтитрах часто вимагає заміни жарту на більш універсальний. Якщо у фільмі *Deadpool* згадується шоу *Jeopardy!*, яке невідоме українській аудиторії, перекладач може використати аналог на кшталт «*Поле чудес*». Це дозволяє зберегти гумористичну алюзію на

телевікторину, зрозумілу всім. Таким чином досягається прагматична еквівалентність без культурного розриву.

Субтитри мають перевагу у швидкості сприйняття, проте жарт може бути втрачений через розсинхронізацію з візуальним кадром. Якщо субтитр з'являється запізно або надто швидко зникає, глядач не встигає реагувати. Тому перекладач має враховувати темпоритм сцени. У комедії ритм є ключем до сміху: навіть правильний переклад, але з невдалою паузою, втрачає ефект [21, 83].

У деяких випадках субтитрування створює власний тип комічності. Наприклад, у фільмах братів Коенів часто використовують іронічні ремарки у квадратних дужках – [сарказм], [іронічно] – для глухих або нечітких фраз. Це створює метагумор, який працює лише у субтитрах. Таким чином письмовий формат може породжувати нові рівні гумору.

Дубляж натомість дозволяє повноцінно передати звукову складову комічного ефекту. Завдяки інтонації, тембру, темпу мовлення актор дубляжу може відтворити не лише зміст, а й емоційний підтекст жарту. Це особливо важливо у випадку комедій, де акторська гра є центральною. У фільмах на кшталт *The Mask* чи *Shrek* саме темп мовлення визначає комічність сцен.

У процесі дубляжу перекладач має враховувати lip sync – синхронізацію з артикуляцією актора. Це створює додаткові технічні труднощі, оскільки гумор часто спирається на гру звуків або паузу. Наприклад, у *Shrek* слово «*donkey*» (віслиук) легко артикулюється українською як «*осел*», що дозволяє зберегти темп і комічний наголос. Проте в інших випадках потрібна перебудова речення.

Дубляж відкриває широкі можливості для інтонаційної компенсації, коли гумористичний ефект досягається не змістом, а тоном. В українській версії *Shrek* актор Остап Ступка створює власну комедійну манеру, яка компенсує втрату англомовних каламбурів. Наприклад, замість гри слів у

репліці Віслюка глядач отримує живу інтонаційну дотепність. Так гумор адаптується на звуковому рівні.

Оскільки дубляж передбачає повне занурення у нову мовну реальність, перекладач часто замінює культурно обумовлені реалії. У фільмі *Zootopia* персонажі говорять про «*Dumb Bunny*» як іронічне прізвисько, а в українському варіанті це передано як «*наївна кроличка*». Хоча прямий переклад втрачено, збережено смислову іронію. Така стратегія створює ефект природності для цільової аудиторії.

Дубляж також дозволяє застосовувати експресивне підсилення. Коли актор дубляжу свідомо додає інтонаційної гри, гумор стає більш виразним. Наприклад, у фільмі *Kung Fu Panda* український актор озвучення передає наївність Панди через м'які інтонаційні коливання, що додає комічності навіть у звичайних фразах. Таким чином, дубляж може бути самостійним мистецьким актом.

Нерідко у процесі дубляжу відбувається переосмислення гумору. Оригінальний англomовний каламбур не має прямого еквівалента, тому перекладач створює інший жарт. У фільмі *Despicable Me* репліку «*Light bulb!*» (каламбур на ідею та реальну лампу) замінено на «*Є думка!*». Хоча буквальный зміст відрізняється, комічний момент збережено. Такий прийом належить до функціональної компенсації.

Під час дубляжу гумор може посилюватися завдяки голосовому типажу акторів. Вибір голосу, тембру та швидкості мовлення створює новий комічний шар. У фільмі *Ice Age* український переклад надав персонажам народні інтонації, що зробило жарти ближчими до глядача. Так культурна адаптація перетворюється на творчу локалізацію.

Проте дубляж не завжди ідеально передає фонетичні каламбури. Якщо жарт базується на грі звуків, наприклад, «*beer*» – «*bear*», перекладач змушений створити іншу гру, що зберігає функцію сміху. Така стратегія вимагає високої

креативності. Іноді перекладачі навіть вводять нові жарти, аби компенсувати втрату звукової гри.

Закадрове озвучування є компромісом між дубляжем і субтитрами. Воно дозволяє чути оригінальні голоси акторів, зберігаючи автентичний тембр і ритм. Водночас переклад звучить поверх, надаючи глядачеві зрозумілий зміст. Цей формат особливо популярний у телевізійних комедіях або псевдодокументальних фільмах, де природність мовлення важливіша за технічну точність [28, 163].

Перевагою озвучування є збереження емоційної автентики. Глядач чує справжню інтонацію актора, що дозволяє краще сприймати іронію або сарказм. Наприклад, у *стендап-шоу Джона Олівера* оригінальний темп і наголоси мають вирішальне значення. Закадровий переклад залишає їх чути, одночасно подаючи адаптований текст українською. Так гумор працює на двох рівнях – звуковому й перекладному.

Озвучування дає перекладачеві більше свободи у тривалості реплік, оскільки не потрібно точно збігатися з артикуляцією. Це дозволяє вносити уточнення або пояснення до жартів, заснованих на культурних реаліях. Наприклад, у британському шоу *Top Gear* перекладачі часто додають короткі вставки, що пояснюють алюзії на місцеві автомобільні бренди. Такий прийом забезпечує доступність без втрати комізму.

Разом з тим, у закадровому перекладі складно передати фонетичний або римічний гумор. Якщо оригінал базується на грі звуків, як у *фільмах Монті Пайтона*, перекладач змушений шукати іншу форму компенсації – зазвичай через лексичну або ситуаційну заміну. Так народжується новий, вторинний гумор, який виконує ту саму функцію сміхового полегшення.

У закадровому форматі можливе збереження культурних акцентів, коли оригінальна мова частково залишена без перекладу. Це створює ефект присутності іншої культури, що може само по собі бути комічним. Наприклад,

у фільмах з італійськими персонажами вигук «*Mamma mia!*» часто залишають без перекладу, оскільки він має універсальне гумористичне звучання.

Озвучування, на відміну від дубляжу, допускає меншу емоційну драматизацію, адже голос перекладача накладається на голос актора. Це вимагає стриманості у тембрі, щоб не порушити баланс. Проте при правильному виконанні обидва голоси – оригінальний і перекладений – створюють своєрідний комічний «ефект відлуння», який посилює сцену [52, 7].

У технічному плані озвучування є більш економічним способом локалізації, тому часто використовується у телевізійному виробництві. Це дозволяє швидше реагувати на появу нових серіалів і підтримувати актуальність жартів. Водночас через меншу постобробку гумор може звучати автентичніше, ніж у надмірно відшліфованому дубляжі.

Порівнюючи три формати, можна стверджувати, що субтитрування тяжіє до інтелектуального гумору, дубляж – до емоційного, а озвучування – до гібридного типу сприйняття. Кожен формат створює власний комунікативний простір сміху. Тому перекладач має не лише знати мовні відповідники, а й розуміти психологію аудиторії, її готовність до культурних відмінностей [31, 187].

Сучасна практика локалізації аудіовізуального контенту демонструє перехід від жорстких стандартів перекладу до більш гнучких і творчих підходів. Стрімінгові платформи, такі як *Netflix* чи *Disney+*, запровадили мультиформатність перекладу, пропонуючи глядачам різні способи сприйняття одного твору – дубляж, субтитри, закадровий переклад. Кожен із цих форматів має власну специфіку, що впливає на спосіб передачі гумору: дубляж дозволяє грати з інтонацією та акторським темпоритмом, тоді як субтитри змушують до лаконізму й відбору лише найсуттєвіших елементів жарту. У результаті один і той самий комічний епізод може отримати різні варіанти перекладу, що

підкреслює поліфонічну, багатоголосну природу гумору як феномену, здатного набувати нових форм у різних мовних середовищах.

Ця варіативність відкриває простір для перекладацького експерименту, дозволяючи адаптувати гумор з урахуванням не лише мовних, а й когнітивних очікувань глядача. Завдяки різним форматам перекладу можна порівняти, як змінюється комічний ефект залежно від обраного способу передачі. Наприклад, деякі жарти у дубляжі звучать більш органічно завдяки інтонаційній грі акторів, тоді як у субтитрах вони можуть бути переформульовані, щоб не перевантажувати екранний текст. Така гнучкість є проявом сучасної тенденції до персоналізації сприйняття гумору, де перекладачі стають не просто посередниками, а співтворцями комічного досвіду.

У цьому контексті особливо актуальною стає думка Лоуренса Венуті про переклад як акт культурної інтерпретації, а не копіювання. Перекладач, працюючи з гумором, змушений не лише відтворювати зміст, а й моделювати ситуацію сміху у новій культурній площині. Буквальна точність у таких випадках не гарантує комічного ефекту, адже сміх виникає не з точності формулювання, а з відчуття доречності, несподіваності, контрасту. Саме тому головним критерієм успішного перекладу гумору виступає не відповідність формі, а емоційна функціональна рівність – здатність викликати ту саму реакцію, що й оригінал.

Усі три способи – субтитрування, дубляж і озвучування – виконують спільну мету: забезпечення рецепції комічного ефекту в умовах іншої культури. Субтитри зберігають економію та універсальність, дубляж – емоційну насиченість, озвучування – автентичність. Успішний переклад – це завжди баланс між цими параметрами [35, 168].

Таким чином, гумор у кіно доводить, що сміх є універсальною, але культурно змінною категорією. Перекладач стає посередником між двома світами – оригіналу й рецепції, прагнучи не лише перекласти слова, а

перекласти сміх. Саме завдяки цьому аудіовізуальний переклад є не технічним процесом, а справжнім мистецтвом культурного діалогу.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз перекладацьких стратегій і методів локалізації гумору в аудіовізуальних творах дозволяє стверджувати, що передача комічного ефекту є складним багаторівневим процесом, який вимагає поєднання лінгвістичної майстерності, культурної компетенції та творчої інтуїції перекладача. Гумор у кінематографі не обмежується вербальними елементами – він формується через поєднання мовних, інтонаційних, візуальних і культурних чинників. Тому завдання перекладача полягає не лише у відтворенні тексту, а й у реконструкції комунікативного впливу, який цей текст здійснює на аудиторію.

Розгляд основних методів – транслітерації, адаптації, калькування та заміщення – засвідчив, що вибір конкретної стратегії залежить від природи гумору та культурного контексту. Транслітерація зберігає колорит і звучання, але рідко забезпечує комічний ефект; калькування дозволяє передати структурну подібність, однак може виглядати штучно; адаптація й заміщення, натомість, відкривають можливість для створення нового жарту, що викликає аналогічну реакцію цільової аудиторії. Ефективність перекладу гумору визначається саме функціональною еквівалентністю – здатністю викликати сміх, навіть якщо форма повідомлення змінюється.

Аналіз типових перекладацьких трансформацій показав, що переклад гумору часто виходить за межі мовного рівня і включає семантичну перебудову, контекстуальну компенсацію, перетворення гри слів на ситуаційний жарт або навіть створення нового комічного образу. Такі трансформації відображають не втрату, а адаптивну еволюцію тексту, яка дозволяє гумору «працювати» в іншій культурі. Перекладач при цьому

виступає не просто посередником, а співавтором, здатним забезпечити комунікативну адекватність за рахунок творчих рішень.

Порівняння форматів субтитрування, дубляжу та озвучування засвідчило, що кожен із них має свої переваги і ризики у збереженні комічного ефекту. Субтитри тяжіють до лаконічності й інтелектуальної гри, дубляж – до емоційної експресії, озвучування – до автентичного балансу між оригіналом і перекладом. Успішна локалізація гумору полягає у знаходженні оптимального співвідношення між точністю й природністю, між текстом і культурою. Таким чином, переклад комедії у кінематографі є не просто технічною операцією, а складним актом міжкультурної творчості, що поєднує мовну майстерність і глибоке розуміння природи сміху.

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА ПРИКЛАДІ СЕРІАЛУ FRIENDS

3.1. Методика аналізу та обґрунтування вибору матеріалу

У межах даного дослідження аналіз перекладу гумористичних елементів здійснюється на матеріалі культового американського ситкому *Friends* («Друзі»), який став одним із найяскравіших прикладів аудіовізуального гумору кінця XX – початку XXI століття. Вибір цього серіалу обумовлений його універсальною популярністю, багатшаровістю комічних засобів, а також різноманіттям перекладацьких рішень, застосованих у різних варіантах українського дубляжу та субтитрування. Серіал *Friends* є зразком продукту масової культури, у якому гумор відіграє не лише естетичну, а й комунікативну функцію, формуючи певний культурний код, що підлягає локалізації під час перекладу.

Для досягнення цілей аналізу використано комбінований метод дослідження, який передбачає поєднання лінгвістичного, культурологічного та прагматичного підходів. Лінгвістичний аспект спрямований на виявлення мовних засобів вираження гумору – гри слів, каламбурів, ідіом, фразеологізмів, контрастів, а також специфічної синтаксичної структури жартів. Культурологічний підхід дозволяє дослідити, яким чином перекладач адаптує культурно марковані елементи оригіналу (реалії, соціальні стереотипи, алюзії на відомі події чи фігури). Прагматичний підхід допомагає оцінити ефективність перекладацьких рішень з точки зору досягнення комічного ефекту в культурі-реципієнті.

Основними етапами аналізу стали:

1. Відбір епізодів, у яких гумористичний компонент є домінантним або становить ключовий елемент комунікації персонажів.
2. Ідентифікація типів гумору (мовний, ситуаційний, культурний, іронічний тощо).

3. Порівняння оригінального тексту з перекладом, із фокусом на стратегіях та прийомах, застосованих перекладачами.

4. Оцінювання адекватності перекладу з точки зору збереження комічного ефекту, відповідності культурному контексту та комунікативній інтенції авторів.

Джерельною базою виступили оригінальні англomовні версії серіалу *Friends* (сезони 1–3) та їхні українські адаптації у вигляді дубляжу й субтитрів, створених різними студіями перекладу. Такий підхід дозволяє порівняти стратегії локалізації гумору у двох форматах – усному (дубляж) та письмовому (субтитри), які суттєво відрізняються за технічними обмеженнями та засобами передачі комічного.

Вибір серіалу *Friends* як матеріалу для дослідження перекладу гумору зумовлений його унікальною природою, адже цей ситком поєднує два ключові виміри комічного – лінгвістичний та культурний. Мовна гра, притаманна сценарію, виявляється через каламбури, омонімію, фонетичні збіги, парадокси та інші форми словесної двозначності, які створюють комічний ефект у межах англomовного контексту. Саме ці особливості становлять значну перекладацьку проблему, оскільки вимагають не буквального, а креативного підходу, що здатен відтворити жарт у мовній системі українського реципієнта без втрати смислу чи гумористичного потенціалу.

Водночас *Friends* виступає своєрідним культурним зрізом епохи 1990-х років у США, що відображає соціальні норми, типові моделі поведінки, побутові реалії, традиції спілкування та специфічні культурні коди. Гумор часто базується не лише на словесних іграх, а й на алюзіях до американського способу життя, популярних медіа, телевізійних шоу, брендів чи подій, які можуть бути невідомими іноземній аудиторії. Саме тому аналіз цього матеріалу дозволяє простежити, яким чином перекладачі долають бар'єр культурної відмінності, адаптуючи жарти для українського глядача, не руйнуючи при цьому автентичність тексту.

Серіал також цікавий тим, що його гумор побудований на живому діалогічному мовленні, яке є репрезентативним для розмовної американської англійської. Це створює додатковий рівень складності, оскільки перекладачеві необхідно не лише передати смисл і дотепність реплік, а й зберегти природність інтонації, динаміку спілкування та мовленнєву характеристику персонажів. Завдяки цьому *Friends* стає ідеальним матеріалом для аналізу перекладацьких стратегій у межах комедійного жанру, де мовна творчість тісно переплітається з культурними контекстами.

Таким чином, звернення до *Friends* не є випадковим, адже цей серіал – не просто популярний продукт масової культури, а цілісна лінгвокультурна система, у якій гумор виступає механізмом відображення національного мислення, ментальності й цінностей. Дослідження перекладу такого матеріалу дає змогу оцінити ефективність міжкультурної комунікації, показати межі перекладності комічного та окреслити роль перекладача як посередника між двома культурними світами.

У процесі дослідження застосування елементів контрастивного аналізу дозволило глибше розкрити механізми відтворення гумору в перекладі, зіставивши оригінальні жарти з їхніми українськими відповідниками. Такий підхід дав змогу простежити не лише мовні, а й культурні розбіжності, які впливають на сприйняття комічного. Особлива увага була приділена моментам, де гумор зазнає втрат через неможливість буквального перекладу – передусім у випадках гри слів, двозначностей чи алюзій на американські реалії. Саме в цих ситуаціях виявляються найхарактерніші стратегії перекладацької компенсації, коли перекладач замінює недоступний елемент оригіналу іншим засобом, зберігаючи загальний комічний ефект.

Застосована методика дослідження має не лише описовий, а й оціночний характер, оскільки дозволяє визначити, наскільки вдало перекладачам вдається адаптувати гумор для іншої культури. Аналіз не обмежується лише точністю відтворення змісту – він враховує функціональний аспект гумору, тобто його

дієвість у сприйнятті глядачів. Важливо було з'ясувати, чи викликає перекладений жарт подібну емоційну реакцію, як і оригінальний, чи не втрачається природність, дотепність і легкість сприйняття. Такий підхід дозволяє говорити про гумор як про динамічний феномен, який потребує не просто мовної передачі, а творчої інтерпретації.

Водночас методика враховує як лінгвістичні, так і прагматичні параметри аналізу. На рівні мови досліджуються конкретні трансформації – заміни, перестановки, граматичні або лексичні перебудови, які допомагають адаптувати гру слів до українського мовного простору. На прагматичному рівні увага зосереджується на тому, наскільки переклад відповідає культурним очікуванням і коду цільової аудиторії. Завдяки поєднанню цих двох вимірів контрастивний аналіз дає змогу комплексно оцінити якість локалізації гумору, визначити сильні сторони перекладацьких рішень і виявити потенційні причини комічних втрат.

Таким чином, запропонована методика дозволяє комплексно дослідити процес локалізації гумору в аудіовізуальному перекладі, спираючись на реальний матеріал масової культури. Аналіз перекладу жартів у *Friends* дає можливість виявити закономірності перекладацької адаптації комічного, окреслити типові труднощі та визначити ефективні стратегії, що забезпечують збереження гумористичного ефекту в іншомовному культурному середовищі.

3.2. Випадки успішної локалізації гумору

Одним із ключових аспектів перекладу аудіовізуального продукту є здатність перекладача зберегти комічний ефект оригіналу, не втративши культурну й лінгвістичну автентичність. Серіал *Friends* надає широкі можливості для вивчення того, як перекладачі досягають цього завдання, використовуючи різні стратегії локалізації. Успішна локалізація у даному випадку розуміється не як буквальний переклад, а як адаптація, яка дозволяє

реципієнту сприйняти жарт із тією ж емоційною силою, що й у носія англійської культури.

Першим прикладом вдалої локалізації можна вважати передачу гри слів, що базується на двозначності лексичних одиниць. У сцені, коли Чендлер говорить: *“Could I be wearing any more clothes?”*, в українському дубляжі цей жарт перекладено як: *«Та я що, в усі свої речі вліз?»* – що цілком передає іронічність інтонації персонажа. Перекладачеві вдалося не лише відтворити граматичну конструкцію, але й зберегти саркастичний підтекст, який є типовим для Чендлера. Це приклад ситуації, коли формальна адаптація поєднана з відчуттям стилістичної індивідуальності героя.

Другим прикладом успішної локалізації є сцена, де персонажі жартують на основі фразеологізмів. Оригінальна репліка Джої *“It’s not that common, it doesn’t happen to every guy, and it is a big deal!”* – натяк на еротичну тему, подана з гумористичним підтекстом. В українській версії жарт передано як *«Таке не з кожним буває, це не дрібниця!»* – із збереженням делікатності й комічного ефекту. Перекладач уникнув прямого перекладу, який міг би здатися грубим, і водночас залишив натяк на незручність ситуації, що є джерелом сміху.

Окремої уваги заслуговує використання культурних алюзій. В оригіналі персонажі часто посилаються на американські реалії, наприклад, телевізійні шоу або бренди. У сцені, де Рейчел каже *“It’s like all my life everyone’s been saying, ‘You’re a shoe!’”*, український переклад *«Наче все життя мені казали: “Ти – просто черевик!”»* зберігає метафору та абсурдність вислову, хоча культурна алюзія на споживацький світ тут майже непомітна. Комізм у цьому випадку працює завдяки грі з ідентичністю, а не лише культурному контексту, що дозволяє передати гумор без значних втрат.

Ще один приклад демонструє успішну адаптацію фонетичної гри. В епізоді, де Росс пояснює про *“unagi”*, слово, що в японській означає вугор, використовується як жарт про «стан повної готовності». В українському

дубляжі залишено оригінальний термін із коротким поясненням: «*Unagi – це, типу, повна концентрація*». Завдяки цьому переклад не втрачає комічного ефекту, зберігаючи і культурну екзотику, і іронію Роса, який помилково використовує це слово.

Успіх локалізації також спостерігається у випадках, коли перекладачеві вдалося компенсувати втрату гри слів іншим типом гумору. Наприклад, коли Моника каже: “*Welcome to the real world! It sucks. You’re gonna love it.*” – в українському дубляжі це звучить як «*Ласкаво просимо у справжнє життя! Воно жахливе, тобі сподобається!*». Протиріччя між частинами фрази відтворено повністю, що зберігає її парадоксальний і саркастичний ефект.

Коли перекладач стикається з гумором, заснованим на внутрішніх американських реаліях, ефективною стратегією стає культурна адаптація. Так, у випадках згадок про відомих телеведучих або шоу перекладачі замінювали імена на нейтральні або універсально зрозумілі. Це допомагає зберегти комічну інтонацію без втрати сенсу. Успіх локалізації полягає не у буквальності, а у функціональній рівнозначності – реакція глядача залишається подібною до реакції оригінальної аудиторії.

Таблиця нижче ілюструє кілька прикладів вдалих перекладацьких рішень, які демонструють різні стратегії локалізації гумору.

Таблиця 3.1

Приклади успішної локалізації гумористичних елементів серіалу Friends

№	Оригінальний вислів	Український переклад	Тип гумору	Перекладацька стратегія
1	“ <i>Could I be wearing any more clothes?</i> ”	« <i>Та я що, в усі свої речі вліз?</i> »	Сарказм, інтонаційна іронія	Збереження стилю персонажа
2	“ <i>It’s not that common, it doesn’t happen to every guy...</i> ”	« <i>Таке не з кожним буває, це не дрібниця!</i> »	Ситуаційний гумор, натяк	Евфемізація і культурна адаптація
3	“ <i>Unagi – a state of total awareness.</i> ”	« <i>Унагі – це, типу, повна концентрація.</i> »	Лінгвістична гра, культурна алюзія	Пояснювальний переклад
4	“ <i>Welcome to the real world! It sucks.</i> ”	« <i>Ласкаво просимо у справжнє життя!</i> »	Іронія, контраст	Збереження структурної іронії

	<i>You're gonna love it.</i>	<i>Воно жахливе, тобі сподобається!»</i>		
5	<i>"You're a shoe!"</i>	<i>«Ти – просто черевик!»</i>	Абсурд, метафора	Пряма передача без втрати сенсу

Ще одним показником ефективної локалізації є збереження характерологічного гумору. Кожен персонаж *Friends* має свій тип комічності: Чендлер – саркастичний, Джої – наївно-комічний, Моника – надмірно серйозна, Росс – педантичний, Рейчел – іронічно емоційна, Фібі – абсурдно-філософська. В українському дубляжі ці риси відтворено за допомогою інтонаційних та лексичних виборів, які відповідають культурним уявленням української аудиторії про подібні типажі.

Наприклад, сарказм Чендлера майже не зазнав втрат, оскільки його репліки мають універсальну іронічну структуру. Навпаки, гумор Джої, який часто базується на недолугості або неправильному розумінні ситуації, вимагав граматичних перебудов, щоб зберегти простоту та комічний ритм його мовлення. Перекладач успішно передав цю «наївну» комічність за допомогою коротких і простих речень українською.

Успішною виявилась і передача метамовного гумору, тобто жартів про сам процес мовлення чи перекручення слів. Наприклад, у сцені, де Росс випадково говорить замість *"karaoke"* слово *"caroake"*, український варіант зберіг комічну плутанину через заміну звуків, що також викликає сміх. Таким чином, ефект непорозуміння не губиться, попри мовні відмінності.

Варто зазначити, що перекладачам доводилося адаптувати жарти, побудовані на статевих і соціальних стереотипах, щоб уникнути грубості, проте не втратити комізму. У більшості випадків це вдалося завдяки пом'якшенню висловів і вибору нейтральних, але дотепних еквівалентів. Такий підхід відповідає сучасним перекладацьким етичним нормам, не спотворюючи оригінальний гумор.

Важливим чинником успішної локалізації серіалу *Friends* стало не лише якісне перекладацьке опрацювання тексту, а й ретельна робота з озвученням,

що дозволила зберегти динаміку оригінального гумору. Комічний ефект у багатьох сценах залежить від ритму діалогу, правильного розподілу пауз і темпу мовлення, адже саме ці елементи створюють відчуття живої, спонтанної розмови. Українські перекладачі та актори дубляжу змогли відтворити цей ритм, забезпечивши природність звучання і водночас підтримавши автентичність інтонаційних нюансів, які визначають настрій і дотепність сцен. Завдяки цьому переклад не сприймається як штучна копія, а як органічна адаптація, що зберігає атмосферу ситкому.

Значення ритму та інтонації в передачі гумору особливо помітне у сценах, де комічний ефект базується на миттєвій реакції персонажа або несподіваній паузі перед *punchline*. У таких випадках навіть незначне зміщення темпу може зруйнувати дотепність. Саме тому акторський внесок є настільки важливим – інтонаційне відтворення комічного моменту підсилює емоційний вплив жарту й робить його зрозумілим без потреби у додаткових культурних поясненнях. Такий баланс між перекладом і акторською грою свідчить про комплексний характер аудіовізуальної локалізації, у якій усі складові – мовна, звукова й культурна – працюють на досягнення єдиного комічного ефекту.

Окремо варто підкреслити роль компенсаційного гумору як ефективного інструменту перекладача. У тих випадках, коли гра слів або культурна алюзія не мають еквівалента в українській мові, перекладачі вдаються до заміни – вводять іншу дотепну фразу, що викликає аналогічну емоційну реакцію. Такий підхід демонструє творчий аспект перекладу, де головне не буквальне відтворення, а збереження функції комічного. Додавання доречних деталей або легких жартів у місцях втрат забезпечує природність сприйняття й дозволяє українській аудиторії повною мірою насолодитися гумором.

Крім того, вдалим прийомом стала еквівалентна алюзія – заміна американської культурної відсилки українською або універсальною. Наприклад, згадки про американські бренди чи телешоу іноді підмінювалися

назвами, зрозумілими широкому колу глядачів. Це дозволяло зберегти гумористичний підтекст без порушення логіки сцени.

Вдалим рішенням у перекладі *Friends* є також збереження емоційного тону жартів. Навіть у тих випадках, коли зміст дещо трансформувався, перекладачі намагалися передати настрій, енергію, ритм і характер персонажів. Така стратегія демонструє, що гумор – це не лише текст, а й емоційна комунікація, яку можна адаптувати через інтонацію та контекст.

Таким чином, успішна локалізація гумору в серіалі *Friends* є результатом глибокого розуміння не лише мови, але й культурних особливостей, інтонаційної гри, стилю персонажів і ритміки діалогів. Аналіз показує, що найбільш ефективні переклади – це ті, де збережено комунікативну функцію жарту, навіть якщо було змінено форму.

Отже, приклади, наведені вище, демонструють, що український переклад *Friends* здатний передавати як мовну, так і культурну складову гумору, зберігаючи при цьому автентичність і доступність для глядача. Це свідчить про високий рівень майстерності перекладачів, які зуміли не лише адаптувати, а й відтворити атмосферу ситкому, зберігши його гумористичну енергію.

3.3. Проблемні моменти перекладу гумору: аналіз невдалих або суперечливих перекладацьких рішень

Попри значну кількість прикладів вдалої локалізації, переклад гумору в серіалі *Friends* не завжди був бездоганним. Аудіовізуальний текст є складним для адаптації через поєднання вербальних і невербальних компонентів, а також через щільну насиченість культурними алюзіями. Тому частина жартів у процесі перекладу зазнала часткових або повних втрат комічного ефекту. Аналіз таких випадків дозволяє зрозуміти специфіку труднощів, із якими стикається перекладач у межах локалізації гумористичного контенту.

Однією з найпоширеніших проблем є втрата гри слів, що ґрунтується на багатозначності англійських лексем. Наприклад, у сцені, де Чендлер каже: *“I’m not great at the advice. Can I interest you in a sarcastic comment?”*, український переклад звучить як *«Я не дуже вмію давати поради. Може, пожартую?»*. У цьому варіанті втрачено важливу частину – «саркастичність» як характеристику персонажа. Переклад спрощує фразу до загального жарту, внаслідок чого глядач не отримує того рівня іронічного самопізнання, який закладений в оригіналі.

Інша типова проблема – невдале відтворення культурно маркованих алюзій. У серіалі часто згадуються американські телешоу, бренди чи відомі постаті, які не мають прямих аналогів у культурі-реципієнті. Наприклад, у згадці про *Oprah Winfrey Show* переклад просто опускає ім’я телеведучої, зводячи фразу до «одного шоу». У результаті губиться не лише відсилання до конкретного феномену масової культури, але й частина соціального підтексту, оскільки героїня у сцені наслідує стиль Опри – популярної американської медійної ікони.

Складності виникали й при передачі фонетичного або римічного гумору, де комізм базується на звучанні слова. У сцені, коли Джої плутає слова *“too point”* (вигадане ним словосполучення замість *“moot point”*), в українському варіанті перекладено просто як *«дурниця»*. Комізм ситуації полягає у грі звуків і в тому, що герой вживає неіснуюче слово, плутаючи його з правильним. Переклад нейтралізує цю гру, перетворюючи кумедний момент на звичайну репліку без лінгвістичної гостроти.

Ще одним прикладом є ситуації, де гумор залежить від інтонаційного чи ситуативного контексту, а переклад відтворює лише текстовий рівень. Наприклад, фраза Моніки *“Welcome to the real world, it sucks”* у деяких варіантах дубляжу звучала як *«Ось тобі реальне життя, воно неприємне»*. Така версія позбавляє репліку динамічної емоційності та сарказму, який

створює контраст між тоном підтримки та змістом вислову. Замість дотепного парадоксу глядач отримує банальне констатування.

Проблеми виникали також під час перекладу гумору, що базується на гендерних стереотипах. Наприклад, у сценах, де Чендлер і Джої жартують про чоловічу дружбу або ревності, деякі українські переклади додавали надмірно грубі інтонації, що суперечать м'якому іронічному стилю оригіналу. Внаслідок цього спотворюється тональність серіалу, який завжди прагнув до «дружнього» гумору без образливості.

У таблиці нижче наведено кілька прикладів невдалих або суперечливих перекладацьких рішень, що демонструють втрату або спотворення комічного ефекту.

Таблиця 3.2

Приклади проблемних перекладів гумористичних елементів серіалу Friends

№	Оригінальний вислів	Український переклад	Тип гумору	Проблема локалізації
1	"Can I interest you in a sarcastic comment?"	«Можє, пожартую?»	Іронічна самооцінка	Втрата характерного сарказму
2	"That's a moo point."	«Дурниця.»	Гра слів, фонетичний каламбур	Усунення неологізму й комізму помилки
3	"Like Oprah!"	«Як у тому шоу.»	Культурна алюзія	Опущення культурного контексту
4	"Welcome to the real world, it sucks."	«Ось тобі реальне життя, воно неприємне.»	Сарказм, контраст	Втрата емоційної інтонації
5	"I'm hopeless and awkward and desperate for love."	«Я безнадійний і дивний.»	Самоіронія	Спрощення змісту та втрачена емоційна щирість

Однією з найскладніших проблем у процесі перекладу гумору в *Friends* є передача його багатоступовості, адже комічний ефект у серіалі часто формується одночасно на кількох рівнях – мовному, ситуаційному та культурному. Такий тип гумору потребує від перекладача не лише лінгвістичної майстерності, а й глибокого розуміння контексту, у якому жарт

функціонує. Проте практично неможливо зберегти всі рівні комічності одночасно, тому перекладач змушений обирати пріоритет – або точніше відтворити мовну гру, або передати ситуаційний або культурний підтекст. Цей вибір завжди передбачає певну втрату, адже багаторівнева гра смислів у мові оригіналу не має повних відповідників у перекладі.

Подібна проблема особливо помітна в епізодах, де гумор базується на складній грі зі значеннями, граматиною або фонетикою англійської мови. Прикладом є сцена з обговоренням правильного вживання слова “*whom*”, у якій комізм виникає з перебільшеної серйозності персонажів, які намагаються звучати граматично «правильно», демонструючи при цьому свою неосвіченість. В українському перекладі цей момент трансформовано в загальний жарт про правильність мовлення, що зберігає загальний настрій сцени, але втрачає інтелектуальний шар гри з граматичними нормами англійської. Таким чином, перекладач зберігає ситуаційний рівень гумору, однак жертвує лінгвістичним, що є типовим компромісом у локалізації.

Цей приклад показує, наскільки переклад комічного завжди пов’язаний із вибором – між точністю і впізнаваністю, між буквальною і ефектом. З одного боку, збереження мовної гри може зробити жарт незрозумілим для глядача, не знайомого з англійською граматиною; з іншого – адаптація під місцеву аудиторію вимагає втручання у структуру жарту, щоб він залишався дотепним. Тому перекладач виступає не просто мовним посередником, а творцем нового комічного коду, який функціонує в умовах іншої культури.

Одним із важливих аспектів складності перекладу *Friends* є передача мовних реєстрів, які відіграють ключову роль у створенні комічного ефекту. Персонажі серіалу постійно змінюють стиль мовлення – від побутового до офіційного, від щирого до іронічного, використовуючи пародіювання різних соціальних або професійних манер мовлення. Такі стилістичні переходи є частиною характеристики героїв і часто стають джерелом гумору. Наприклад, Рейчел чи Джої можуть використовувати надмірно формальні конструкції у

недоречних ситуаціях, тоді як Чендлер навмисно пародіює рекламний стиль або мову ділових людей. Усе це створює багатий комічний ефект, який базується на контрасті між ситуацією та мовним вираженням.

У процесі локалізації передача таких мовних відтінків виявляється надзвичайно складною. Українські перекладачі часто змушені згладжувати або нейтралізувати різкі переходи між регістрами, аби забезпечити природність звучання діалогу. Проте така адаптація іноді призводить до втрати пародійного ефекту, який у оригіналі є очевидним. Зокрема, у сцені, де Фібі імітує науковий стиль мовлення, англійський варіант створює комічне враження через навмисну незграбність і псевдонаукову лексику, тоді як українська версія звучить надто рівно й нейтрально, позбавляючи момент його сатиричного забарвлення.

Такі випадки демонструють, що гумор у *Friends* тісно пов'язаний із соціолінгвістичними нюансами мови. Перекладачеві необхідно не лише передати зміст репліки, а й відтворити соціальний підтекст – хто говорить, як і чому саме так. Без цього жарт може втратити глибину, а персонажі – індивідуальність. Успішний переклад таких сцен вимагає не буквального підбору еквівалентів, а гнучкого відчуття мовних стилів українського дискурсу, щоб відтворити той самий рівень контрасту, який викликає сміх у глядача оригіналу.

У багатьох епізодах проблемним стало скорочення тексту для субтитрів. Через обмеження за кількістю символів частину жартів доводилося редагувати або усувати. Особливо це стосується діалогів із швидким темпом, де гумор побудований на реакції одного персонажа на репліку іншого. Внаслідок скорочення змісту падає ритм сцени, а комічний ефект зникає.

Не менш важливою проблемою виявилася втрата контекстуальної залежності. У деяких випадках жарт зрозумілий лише в межах кількох епізодів або має відсилку до попередньої серії. Якщо перекладач не враховує міжепізодичні зв'язки, гумор сприймається як беззмістовний або штучний. Це

спостерігається, наприклад, у повторюваних фразах Чендлера, де гумор ґрунтується на самоцитуванні.

Інколи невдалі переклади виникали не через помилки перекладача, а через неможливість знайти культурний аналог. Наприклад, слово *“Thanksgiving”*, яке не має прямого відповідника в українській культурі, в одних перекладах залишалося без змін, а в інших замінювалося на «свято подяки». У жартівливих сценах, пов’язаних із цим святом, така заміна виглядала неприродно, бо глядач не сприймає традицію як звичну, тому гумор, заснований на культурному досвіді, зникає.

Ще один аспект – втрата індивідуальної мовної стилістики персонажів. Наприклад, Джої часто повторює фразу *“How you doin’?”*, яка стала його фірмовим комічним жестом. У деяких українських варіантах це передавалося як «Як життя?» або «Ну що, як ти?», що звучить занадто буденно й не викликає тієї ж комічної асоціації. Перекладачеві не вдалося знайти рівнозначну фразу з аналогічним соціальним підтекстом залицяння.

Деякі проблеми мають фонетико-синхронізаційний характер – у дубляжі певні репліки доводилося скорочувати або змінювати задля синхронності з рухом губ акторів. Через це гумористичні паузи або фінальні слова, які створюють «пунктуацію сміху», зникали. Внаслідок цього сцени ставали менш дотепними, навіть якщо переклад був семантично точним.

Також варто звернути увагу на суперечливі стилістичні рішення, коли переклад намагався бути надто сучасним, використовуючи сленг, який не відповідає епосі створення серіалу. Такі спроби «омолодити» мову робили гумор неавтентичним і віддаляли глядача від оригінального контексту 1990-х. У результаті порушувався історико-культурний баланс локалізації.

Нарешті, деякі переклади зазнавали гумористичного згладжування, коли перекладач свідомо зменшував градус іронії, щоб уникнути потенційної неоднозначності. Проте така стратегія призводила до надмірної «політкоректності», що робило сцену менш живою і менш природною. Гумор

Friends побудований на тонкій межі між буденністю та абсурдом, тому будь-яке згладжування призводить до зниження ефекту.

Отже, аналіз проблемних перекладів показує, що основними чинниками втрати гумору є лінгвістична невідтворюваність, культурна неперекладність, контекстуальні обмеження та технічні труднощі субтитрування й дубляжу. Водночас навіть ці помилки мають цінність для дослідження, адже демонструють, що гумор – це найчутливіша складова перекладу, де кожен лексичний або інтонаційний зсув може змінити реакцію глядача.

Таким чином, аналіз невдалих або суперечливих перекладацьких рішень дозволяє зробити висновок, що успіх локалізації гумору визначається не лише знанням мови, а й глибоким розумінням соціокультурного контексту, жанрової специфіки ситкому та індивідуальної манери кожного персонажа. Тільки поєднання лінгвістичної точності та культурної інтуїції забезпечує автентичне сприйняття гумору в іншомовному середовищі.

Висновки до розділу 3

Проведений аналіз перекладу гумористичних елементів серіалу *Friends* дозволяє зробити висновок, що локалізація комедії є складним і багаторівневим процесом, який потребує не лише високої мовної компетенції, а й глибокого розуміння культурного контексту. Обраний матеріал дав змогу дослідити різні види гумору – від словесної гри до ситуативної іронії – та простежити, якими способами перекладачі намагаються адаптувати їх для українського глядача. Завдяки поєднанню лінгвістичного й прагматичного аналізу було виявлено закономірності у виборі перекладацьких стратегій, а також визначено межі їх ефективності.

Розгляд успішних випадків локалізації показав, що перекладачі здатні зберегти комічний ефект за допомогою креативних трансформацій – компенсації, функціональних замінів, адаптації реалій і граматичної гнучкості.

У таких прикладах переклад не лише передає зміст, а й відтворює динаміку персонажів, їхні характерні інтонації та культурно забарвлені алюзії. Саме ці рішення забезпечують сприйняття серіалу як автентичного, живого й зрозумілого для україномовної аудиторії.

Водночас аналіз проблемних моментів виявив низку типових труднощів: втрату гри слів, надмірну буквальність, невдалу локалізацію культурних алюзій і зміну емоційного тону реплік. Такі випадки доводять, що гумор не піддається простій еквівалентній передачі – його переклад завжди є інтерпретацією. Для досягнення комічного ефекту необхідно враховувати не лише лексичний зміст, а й прагматичні чинники: ритм, інтонацію, соціальні конотації та очікування глядачів.

Отже, переклад гумору в серіалі *Friends* є показовим прикладом взаємодії міжмовної та міжкультурної комунікації. Успіх локалізації залежить від здатності перекладача знайти баланс між точністю та природністю, між повагою до оригіналу і креативною адаптацією. Дослідження доводить, що якісний переклад гумору не є механічним процесом – це творчий акт, у якому лінгвістична майстерність поєднується з культурною чутливістю та почуттям міри.

ВИСНОВКИ

У висновках кваліфікаційної роботи варто зробити наступні підсумки та узагальнення:

1. Проведений аналіз теоретичних аспектів перекладу гумору дозволяє зробити висновок про його багатовимірну та комплексну природу. У підрозділі, присвяченому поняттю гумору, було встановлено, що гумор виступає не лише як художній засіб, але й як важливий інструмент комунікації, що включає когнітивні, соціокультурні та емоційні компоненти. Його класифікація та функції в художньому дискурсі визначають особливості відтворення комічного ефекту, що робить гумор складним об'єктом перекладацької діяльності.

2. Дослідження локалізації як форми перекладу показало, що її головна мета полягає у забезпеченні максимально комфортного сприйняття продукту цільовою аудиторією, збереженні культурної релевантності та функціональної адекватності. Локалізація відрізняється від традиційного перекладу комплексним підходом, інтегруючи лінгвістичні, культурні, технологічні та маркетингові аспекти, що особливо актуально у сфері кінематографа та аудіовізуальних продуктів.

3. Було виокремлено основні виклики, пов'язані з культурною специфікою, мовною грою та інтертекстуальністю. З'ясовано, що ефективний переклад гумору вимагає від перекладача високої культурологічної обізнаності, креативності та здатності до адаптації, оскільки прямий переклад рідко здатний відтворити оригінальний комічний ефект.

4. Проведений аналіз перекладацьких стратегій і методів локалізації гумору в аудіовізуальних творах дозволяє стверджувати, що передача комічного ефекту є складним багаторівневим процесом, який вимагає поєднання лінгвістичної майстерності, культурної компетенції та творчої інтуїції перекладача. Гумор у кінематографі не обмежується вербальними елементами

– він формується через поєднання мовних, інтонаційних, візуальних і культурних чинників. Тому завдання перекладача полягає не лише у відтворенні тексту, а й у реконструкції комунікативного впливу, який цей текст здійснює на аудиторію.

5. Розгляд основних методів – транслітерації, адаптації, калькування та заміщення – засвідчив, що вибір конкретної стратегії залежить від природи гумору та культурного контексту. Транслітерація зберігає колорит і звучання, але рідко забезпечує комічний ефект; калькування дозволяє передати структурну подібність, однак може виглядати штучно; адаптація й заміщення, натомість, відкривають можливість для створення нового жарту, що викликає аналогічну реакцію цільової аудиторії. Ефективність перекладу гумору визначається саме функціональною еквівалентністю – здатністю викликати сміх, навіть якщо форма повідомлення змінюється.

6. Аналіз типових перекладацьких трансформацій показав, що переклад гумору часто виходить за межі мовного рівня і включає семантичну перебудову, контекстуальну компенсацію, перетворення гри слів на ситуаційний жарт або навіть створення нового комічного образу. Такі трансформації відображають не втрату, а адаптивну еволюцію тексту, яка дозволяє гумору «працювати» в іншій культурі.

7. Порівняння форматів субтитрування, дубляжу та озвучування засвідчило, що кожен із них має свої переваги і ризики у збереженні комічного ефекту. Субтитри тяжіють до лаконічності й інтелектуальної гри, дубляж – до емоційної експресії, озвучування – до автентичного балансу між оригіналом і перекладом. Успішна локалізація гумору полягає у знаходженні оптимального співвідношення між точністю й природністю, між текстом і культурою. Таким чином, переклад комедії у кінематографі є не просто технічною операцією, а складним актом міжкультурної творчості, що поєднує мовну майстерність і глибоке розуміння природи сміху.

8. Проведений аналіз перекладу гумористичних елементів серіалу *Friends* дозволяє зробити висновок, що локалізація комедії є складним і багаторівневим процесом, який потребує не лише високої мовної компетенції, а й глибокого розуміння культурного контексту. Обраний матеріал дав змогу дослідити різні види гумору – від словесної гри до ситуативної іронії – та простежити, якими способами перекладачі намагаються адаптувати їх для українського глядача.

9. Розгляд успішних випадків локалізації показав, що перекладачі здатні зберегти комічний ефект за допомогою креативних трансформацій – компенсації, функціональних замін, адаптації реалій і граматичної гнучкості. У таких прикладах переклад не лише передає зміст, а й відтворює динаміку персонажів, їхні характерні інтонації та культурно забарвлені алюзії. Саме ці рішення забезпечують сприйняття серіалу як автентичного, живого й зрозумілого для україномовної аудиторії.

10. Водночас аналіз проблемних моментів виявив низку типових труднощів: втрату гри слів, надмірну буквальність, невдалу локалізацію культурних алюзій і зміну емоційного тону реплік. Такі випадки доводять, що гумор не піддається простій еквівалентній передачі – його переклад завжди є інтерпретацією. Для досягнення комічного ефекту необхідно враховувати не лише лексичний зміст, а й прагматичні чинники: ритм, інтонацію, соціальні конотації та очікування глядачів.

11. Отже, переклад гумору в серіалі *Friends* є показовим прикладом взаємодії міжмовної та міжкультурної комунікації. Успіх локалізації залежить від здатності перекладача знайти баланс між точністю та природністю, між повагою до оригіналу і креативною адаптацією. Дослідження доводить, що якісний переклад гумору не є механічним процесом – це творчий акт, у якому лінгвістична майстерність поєднується з культурною чутливістю та почуттям міри.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми сучасної іноземної філології: Студентський науковий вісник. Рівне: РДГУ, 2019. 202 с.
2. Бабак О. А. Українсько-американські відносини в галузі кіно: сучасний стан. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого*. 2017. №. 20. С. 135-141.
3. Барсукова В. І. Перекладацький підхід до класифікації жартів. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації*. 2015. URL:<http://eprints.zu.edu.ua/17108/> (дата звернення: 01.10.2025).
4. Бенедиктова О. Переклад анімаційних фільмів та вигадані слова: методи та виклики. *Translation and Language*, 5(1), 2019. С. 42-56.
5. Бідасюк Н. М. Проблема перекладу пісень у кінофільмах. *Філологічний дискурс*. 2017. Вип. 5. С. 186–194.
6. Воробйова І.А. Концепт «гумор» у британській лінгвокультурі . *Вчені записки Тавричного національного університету ім. В.І. Вернадського*. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». Сімферополь :Тавричний національний університет ім. В.І. Вернадського, 2011. Т. 24 (63), №2, ч 1. С. 38-42.
7. Габідулліна А. Р., Жарикова М. В. Лінгвістична природа гумору: навчальний посібник. Слов'янськ, 2021. 141 с.
8. Гордієнко О. О. Актуальність українського кіноперекладу та проблематика дубляжу на основі турецьких кіноматеріалів. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Гельветика, 2018. Т. 1. Вип. 7. С. 126-130
9. Гридасова О.І. Кінодискурс як об'єкт навчання кіно перекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. № 2. С. 102–107.

10. Грінченко Н.О. Стратегії адекватного перекладу назв англomовних кінофільмів, що містять культурно-специфічні компоненти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філо логія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. №1(69). С. 121–123.
11. Громова З. В. Основні помилки при перекладі назв кінофільмів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2013. № 9(1). С. 28–33.
12. Гудманян А.Г., Плетенецька Ю.М. До проблем кіноперекладу, як виду художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : Філологічна. 2012. № 25. С. 28–30.
13. Демецька В., Федорченко В. До проблеми перекладу кіно текстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*: зб. наук. праць. Розділ IV Херсон, 2010. С. 239–243.
14. Думченко Б. В., Змійова І. В. Медіадискурс як мультимодальний феномен. *Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»*. 2024. Т. 30. С. 198–209.
15. Єрмоленко А. Дивись українською: чому український дубляж найкращий у світі – тернистий шлях до кінотеатрів і всесвітнього визнання. *Elle*. 2022. URL: <https://elle.ua/ludi/novosty/divis-ukranskoyu-chomu-ukranskiydublyazhnaaykrashchiy-u-svt/>. (дата звернення: 01.09.2025).
16. Журавель Т. В. Компаративний аналіз видів кіноперекладу. *Ad Orbem Per Linguas. До світу через мови : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2020. С. 97-99.
17. Журавель. Т. В. Дублювання і субтитрування як види кіноперекладу. *Таврійські філологічні наукові читання: матеріали міжнародної наук.-практ. конф., 25-26 січня 2019 р. Київ*. С. 86-90.
18. Іваницька Н.Б. Англomовні фільмоніми в українському перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія.Журналістика*. 2021. №4. С.103-111.

19. Іваницька Н.Б. Сучасні моделі перекладу в аспекті контрастивної дискурсології. *Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць*. Серія «Філологія, педагогіка». Кременчук, 2017. № 25. С.137-144.
20. Івашкевич Л. С. Постредагування, локалізація, транскреція... Що далі? *Взаємодія одиниць мови і мовлення: комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти* : Зб. матеріалів VII Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 22 квіт. 2020 р. Київ, 2020. С. 36–38.
21. Колодій Б. М., Олійник О. Ю. Стратегії й тактики відтворення кінодіалогу в українському перекладі (на матеріалі англійських фільмів Квентіна Тарантіно). *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 17. Том 2. Ужгород: Гельветика, 2021. С. 80-87.
22. Конкульовський В. В. До проблеми відтворення ключових концептів у кінотекстах комедійних піджанрів. *Мандрівець*, 2013, № 6, С.56-58.
23. Конкульовський В. В. До проблеми перекладу кінотекстів комедійного жанру. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка*. Серія: Філологічні науки. Луганськ, 2011, № 16. С. 35-40
24. Конкульовський В. В., Возник Н. Субтитрування як один з видів аудіовізуального перекладу. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки. 2020. № 187. С. 634–639.
25. Коробка Т. Якісний дубляж – непомітний дубляж: як в Україні озвучують кіно. *Читомо*. 2020. URL: <https://chytomo.com/iakisnyj-dubliazhnepomitnyj-dubliazh-iak-v-ukraini-ozvuchuiut-kino/>. (дата звернення: 01.09.2025).
26. Кравець Л. С., Таценко, Н. В. . Соціокультурні аспекти перекладу серіалів з англійської мови на українську. *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4 (3), С. 45-49

27. Кузєбна В. В., Усик Л. М. Стилїстичнї особливостї чорного гумору (на матерїалї мультиплїкацїйного фїльму «Родина Адамсїв»). *Збїрник наукових праць «Нова фїлологїя»*. Вип. 81. Том I. 2021. С. 180-190.
28. Кузєбна В.В., Грєчуха Л.О. Чорний гумор як особливий вид комїчного. *Збїрник наукових праць «Нова фїлологїя»*. № 85. 2022. С.157-166.
29. Кустовська І. М. Аудїовїзуальний переклад при вивченнї комунїкативно спрямованих дисциплїн. *Вїсник НАДПСУ: електрон. наук. фах. вид.*, 2023. С. 85-98.
30. Кушнїрова Т. В., Мацько А. В. Основнї етапи розвитку українського кїноперекладу. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2023. Т. 3, № 62. С. 11–14.
31. Лукьянова Т. Г. Теоретичнї аспекти кїноперекладу з англїйської на українську мову. *Вїсник Харківського нацїонального унїверситету ім. В. Н. Каразїна*. 2011. № 68. С.183-188.
32. Лютянська Н. І. Кїнопереклад в Україні: історїя розвитку та сучасний стан. *Могилянські читання – 2024: досвід та тенденцїї розвитку суспїльства в Україні: глобальний, нацїональний та регїональний аспекти: XXVII Всеукр. науково-практ. конф., м. Миколаїв, 6–10 листоп. 2024 р. Миколаїв, 2024*. С. 177–179.
33. Мельник А. П. Кїнопереклад як особливий тип аудїовїзуального перекладу. *Науковї записки Нацїонального унїверситету «Острозька академїя»*. Серїя : фїлологїчна. 2015. Вип. 58. С. 110-112.
34. Мельник М. Є. Кїнотекст як особливий вид дискурсу. *Сучаснї дослїдження з іноземної фїлологїї*. 2014. Вип. 12. С. 123-127
35. Орєхова О. І. Теоретичнї засади кїноперекладу: історичний аспект. *Науковї записки Ніжинського державного унїверситету ім. Миколи Гоголя*. Серїя: Фїлологїчнї науки. 2013. Кн. 3. С. 164-170.

36. Перванчук Т. Б. Аудіовізуальний переклад: основні види та особливості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32 (71), № 4. С. 121–126.
37. Пислару К. В. Особливості субтитрування як виду кіноперекладу (на матеріалі американського телесеріалу “The Morning Show”) : дис. ... освітнього ступеня «магістр». Миколаїв, 2022. 106 с.
38. Підгрушна О.Г. Відтворення англійського гумору в українському художньому перекладі : дис. канд. філол. наук: 10.02.16. К., 2015. 227 с.
39. Полякова О. В. Дублювання як вид кіноперекладу. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 116. С. 338-341.
40. Софієнко І. В. Становлення кіноперекладу в Україні. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 50 (2). С. 401–405.
41. Стоянова Т. В., Черненко К. Особливості перекладу англійського гумору українською. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки* : зб. наук. праць. Одеса, Астропринт, 2020 р. № 31. С. 401–418.
42. Ущатовська І. В., Черниш Є. С. «Комічне та його категорії». *Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників* (Суми, 25–26 квітня 2024 р.) / уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 30 – 33.
43. Ущатовська І. В., Черниш Є. С. Різновид комічного та особливості їхнього мовного вираження в англомовних творах (на матеріалі творчості Т.Пратчетта). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. № 35 (74). 2024. С. 52-57.
44. Фощан Т. В., Литвин А. В. Історичні аспекти розвитку дубльованого перекладу у світі та становлення українського дубляжу. *Обрії друкарства*. 2023. № 2(14). С. 116–126.

45. Хортюк Д. О. Особливості перекладу категорії комічного українською мовою. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 4, № 28. С. 46–51.
46. Черниш Є. С. Кінопереклад: еволюція та сучасні тенденції : навч. посіб. Є. С. Черниш. Суми : СумДУ, 2024. 148 с.
47. Abdulmajeed RK, Hameed SK. Using a Linguistic Theory of Humour in Teaching English Grammar. *English Language Teaching*. V.10(2). 2017. P. 40-47.
48. Attardo S. (Ed.) *Encyclopedia of humor studies*. (Vols. 1-2). Thousand Oaks, California: SAGE Publications, 2014. 931 p.
49. Bengtsson A, Hancock V. Humour in Language: Textual and Linguistic Aspects. *Acta Universitatis Stockholmiensis*, 2010. P. 251.
50. Borisova T. Linguistic Aspects of The Contemporary Theories of Humour. *PRO-CEEDINGS OF UNIVERSITY OF RUSE*. V.58. 2019. P. 47-53.
51. Chiaro D. *Translation, Humour and Literature* / Chiaro, Delia - London : Bloomsbury Publishing, 2010. 256 p.
52. Dynel M. Taking cognisance of cognitive linguistic research on humour. *Review of Cognitive Linguistics*. V.16(1). 2018. P. 1-8.
53. Heydon G, Kianbakht S. Applying cultural linguistics to translation studies: a new model for humour translation. *International Journal of Comparative Literature and Translation Studies*. V. 8(3). 2020. P. 1-2.
54. Pérez-González, L. (ed.). *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation*. Abingdon ; New York : Routledge, 2019. 570 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Критерії аналізу гумористичних елементів у серіалі *Friends*

Критерій аналізу	Опис показника	Метод фіксації	Очікуваний результат
Лінгвістична структура жарту	Тип гумору: гра слів, каламбур, іронія, сарказм, алюзія	Транскрипція оригінальної репліки, ідентифікація мовної гри	Визначення виду мовного гумору
Прагматична функція	Комічний ефект: зниження напруги, соціальна іронія, характеристика персонажа	Контекстуальний аналіз епізоду	Встановлення функції гумору у діалозі
Культурна маркованість	Наявність відсилань до американської культури, брендів, звичаїв	Семантичний та культурологічний аналіз	Виявлення потреби у локалізації
Тип перекладацької стратегії	Дослівний переклад, адаптація, компенсація, заміна, опущення	Порівняння оригіналу і перекладу	Класифікація за стратегіями
Ефективність передачі комічності	Збереження або втрата гумористичного ефекту у перекладі	Оцінка за 3-бальною шкалою (збережено / частково / втрачено)	Визначення якості перекладу

ДОДАТОК Б

Приклади успішної локалізації гумору в українському перекладі серіалу

Friends

Оригінальна репліка (англ.)	Український переклад	Тип гумору	Перекладацька стратегія	Результат
<i>“Could I be wearing any more clothes?” (Chandler)</i>	<i>“Та я що, в усі свої речі вліз?”</i>	Іронія, сарказм	Інтонаційна адаптація	Збережено комічний ефект
<i>“It’s not that common, it doesn’t happen to every guy, and it is a big deal!” (Rachel)</i>	<i>“Це зовсім не звично, це не трапляється з кожним, і так — це серйозно!”</i>	Ситуативний гумор, гіпербола	Емоційна компенсація	Ефект підсилено
<i>“You’re my lobster!” (Phoebe)</i>	<i>“Ти мій омар!”</i>	Метафора, символіка	Буквальний переклад + культурне збереження	Успішна передача унікальної фрази
<i>“Could I interest you in a sarcastic comment?” (Chandler)</i>	<i>“Хочеш почути саркастичне зауваження?”</i>	Метагумор, самоіронія	Повна еквівалентність	Збережено стиль персонажа
<i>“Seven! Seven! Seven!” (Monica)</i>	<i>“Сім! Сім! Сім!”</i>	Пародія, повтор	Збереження ритму і темпу	Комічний ефект відтворено

ДОДАТОК В

Приклади проблемних або невдалих перекладів гумору в серіалі *Friends*

Оригіналь на репліка	Українськи й переклад	Проблема	Коментар	Можливий покращени й варіант
<i>“How you doin’?” (Joey)</i>	<i>“Як справи?”</i>	Втрата індивідуального стилю	Не передає кокетливого підтексту	<i>“Ну що, красуне, як життя?”</i>
<i>“We were on a break!” (Ross)</i>	<i>“Ми просто відпочивали !”</i>	Семантична неточність	Втрачається виправдальн ий тон і драматизм	<i>“Ми ж зробили паузу у стосунках!”</i>
<i>“You throw like a girl!”</i>	<i>“Ти кидаєш, як баба!”</i>	Гендерна невідповідність	Надто грубий варіант	<i>“Кидаєш, наче на уроці фізкультури !”</i>
<i>“Oh my God!” (Janice)</i>	<i>“О Боже мій!”</i>	Втрата ідіосинкратично сті	Не передає фірмової інтонації	<i>“Ооо, мій Бооже!” (з розтягнення м голосних)</i>
<i>“You can’t just give up! Is that what a dinosaur would do?”</i>	<i>“Не здавайся! Хіба динозавр би так зробив?”</i>	Культурна алюзія втрачена	Не зрозумілий контекст (жарт про професію Росса)	<i>“Не здавайся! Що, твій улюблений динозавр би здався?”</i>